

Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolten välinen tasa-arvo varhaiskasvatuksessa

Ella Karim & Bertta Orajärvi

Opinnäytetyö
Sosiaali-, liikunta- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2015

Sosiaali-, liikunta- ja terveysala
Sosionomi AMK

Tekijä	Ella Karim ja Bertta Orajärvi	Vuosi	2015
Ohjaaja	Seija Järvi ja Päivi Muranen		
Toimeksiantaja	Kunnallinen päiväkot		
Työn nimi	Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolten välinen tasa-arvo varhaiskasvatuksessa		
Sivu- ja liitemäärä	51 + 9		

Opinnäytetyömme tavoitteena on saada selville, näkyykö sukupuolisensitiivinen kasvatustapa kasvattajan tavassa kohdata lapsi varhaiskasvatuksessa. Tutkimme myös, näkyykö sukupuolten välinen tasa-arvo kasvattajan tavassa kohdata lapsia sekä sitä, millä tavalla nämä kaksi aiheutta ilmenevät varhaiskasvatuksen arjessa. Kasvattajan käytännötyön havainnointiin käytimme videointia, jonka suoritimme yhdessä kunnallisessa päiväkodissa. Kyselyt toteutimme videoinnin tueksi kolmessa kunnallisessa päiväkodissa.

Käyttämämme tutkimusotteet olivat sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia. Kasvattajan näkökulmasta huolimatta pyrimme toteuttamaan työmme mahdollisimman lapsilähtöisesti. Huomioimme siis eettiset periaatteet myös lasten kannalta, vaikka he eivät suoranaisesti tutkimuksen kohteena olleet. Videohavainnoinnin kohteena olivat neljä varhaiskasvatuksen ammattilaista ja kyselyt lähetettiin 34 lastenhoitajalle sekä lastentarhanopettajalle. Analysoimme aineistoa asettamalla sen tutkimiimme kategorioihin ja havainnollistimme tuloksia konkreettisilla esimerkeillä sekä yhteenvetotaulukolla.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on korostaa sukupuolisensitiivisen kasvatustavan sekä sukupuolten välisen tasa-arvon merkitystä varhaiskasvatuksessa. Videointien ja kyselyvastausten perusteella voimme todeta, että aiheemme hallitaan enemmän teoriassa, mutta käytännön tasolla toteutus jää vähäisemmäksi, vaikkei kokonaan huomioimattakaan. Sukupuolisensitiivinen kasvatus on hieman tuntemattomampi aihe varhaiskasvatuksessa, kuin sukupuolten välinen tasa-arvo ja kasvattajien tietämystä sekä käytännönosaamista näiden suhteen voitaisiin lisätä esimerkiksi koulutusten avulla.

Avainsanat Sukupuolisensitiivisyys, sukupuolten välinen tasa-arvo, varhaiskasvatus, kasvattaja, lapsen kohtaaminen

School of Applied Health, Sports and
Social Sciences
Bachelor of Social Services

Author	Ella Karim and Bertta Orajärvi	Year	2015
Supervisor(s)	Seija Järvi and Päivi Muranen		
Commissioned by	Municipal day-care center		
Subject of thesis	Gender sensitivity and gender equality in early childhood education		
Number of pages	51 + 9		

The goal of our thesis is to see if gender-sensitive educational methods show in the educators' way of interaction with a child in early childhood education. We also studied to see if the equality of the sexes shows in the educators' way of interaction with the children, as well as the way in which these two subjects appear in the day-to-day life in early childhood education. We used video recording, which we carried out in a municipal day-care center, to survey the educator's practical work. We conducted the surveys, to support the video recordings, in three municipal day-care centers.

Our research extracts were both qualitative and quantitative. We aimed to carry out our work as child-oriented as possible, despite the educators' point of view. So we paid attention to the ethical principles also from the children's point of view, even though the children were not directly the subject of our research. Four early childhood education professionals were the subject of our video observation and the survey was sent to 34 nannies as well as a kindergarten teacher. We analyzed the data by laying it out to categories that were being investigated by us and demonstrated the results with examples and with a summary table.

The purpose of our thesis is to highlight the importance of gender-sensitive education method, as well as the importance of gender equality in early childhood education. On the basis of our videotaping and survey responses, we see that the subject of this thesis is managed more in theory. The practical implementation is more limited, even though not entirely ignored. Gender-sensitive education method is a little less known subject in early childhood education, than gender equality. The knowledge and practical know-how of the educators could be increased, for example with the help of training.

Key words: Gender sensitivity, gender equality, early childhood education, educator, child interaction.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	8
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	8
2.2 Tutkimusmenetelmät	9
2.2.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä	9
2.2.2 Määrällinen tutkimusmenetelmä	10
2.2.3 Videointi	12
2.2.4 Kyselyt	15
2.3 Tutkimuksen eettisyys	18
3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	21
3.1 Sukupuolisensitiivisyys	21
3.2 Sukupuolisensitiivinen ohjaus	22
3.3 Sukupuolten tasa-arvo	24
4 SUKUPUOLISENSITIIVISYYS JA SUKUPUOLTEN VÄLINEN TASA-ARVO VARHAISKASVATUKSEN KENTÄLLÄ	26
4.1 Videoinnin havainnointi	26
4.2 Kyselyiden tulokset	33
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	43
6 POHDINTA	47
LÄHTEET	49
LIITTEET	52
Liite 1	53
Liite 2	56
Liite 3	57
Liite 4	58
Liite 5	59

ALKUSANAT

Haluamme kiittää opinnäytetyössämme yhteistyössä toimineen paikkakunnan varhaiskasvatusta sekä kolmea opinnäytetyöhömmme osallistunutta päiväkotia. Erityiskiitos kuuluu kyselyyn ja videointiin osallistuneille varhaiskasvattajille. Suuri kiitos myös opinnäytetyömme ohjaaville opettajille, joilta saimme ohjausta työn eri vaiheissa.

Kemissä 2.11.2015 Ella Karim ja Bertta Orajärvi

1 JOHDANTO

Käsitlemme opinnäytetyössämme sukupuolisensitiivisyyden huomioimista päiväkodissa sekä sitä, miten tasa-arvo toteutuu sukupuolten välisissä rooleissa. Rajaamme sukupuolten välisen tasa-arvon ja sukupuolisensitiivisyyden työntekijöiden toteuttamaan kasvatukseen ja siihen, miten he huomioivat ja kohtaavat lapsia. Emme siis lähesty aihetta työntekijöiden välisestä tasa-arvosta. Halusimme opinnäytetyöllämme selvittää, määrittääkö sukupuoli edelleen lapsen kasvatuksen perusteet. Esimerkiksi määritteleekö lapsen sukupuoli kuinka aikuinen ohjaa hänet tietynlaisiin leikkeihin. Pohdimme myös sitä, että ohjaavatko kasvattajat tietämättään lapsen ajattelutapaa ja kasvun suuntaa sukupuolen mukaan.

Haluamme tehdä opinnäytetyömme kyseisestä aiheesta, koska tällä hetkellä sukupuolisensitiivisyys on mielestämme yhtä tärkeä asia kuin tasa-arvo, mutta silti se on esillä hyvin vähän. Pohdimme, että kyseinen kasvatuksen osa-alue voisi luoda lapselle yhdenvertaisuuden tunteen ja vähentää odotuksia siitä, millainen tyttö tai poika hänen tulisi olla. Näin ollen lapsi saisi kasvaessaan itse valita häntä kiinnostavat asiat ja ominaiset tavat toimia.

Opinnäytetyön kautta pyrimme siihen, että sukupuolisensitiivisyys – käsite nousi esiin päiväkodeissa ja herättäisi ajatuksia varhaiskasvatuksen työntekijöille. Tavoitteenamme on toteuttaa opinnäytetyömme aineistonhankinta tavallisessa kunnallisessa päiväkodissa. Sukupuolisensitiivinen kasvatusta on vielä melko uusi asia ja pyrimmekin siihen, että varhaiskasvatuksen työntekijät saisivat uudenlaista näkökulmaa lasten varhaiskasvatuksessa toteutuvaan sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyen. Yksi tavoitteistamme onkin, että työntekijät pyrkisivät aineistonhankintamme jälkeen huomioimaan enemmän lapsiin kohdistuvan sukupuoliutuneen kasvatuksen sekä välttämään ohjaamasta lapsia sukupuolen mukaan määräytyviin rooleihin.

Hyödynnämme työssämme sekä laadullisen että määrällisen lähestymistavan tutkimusmenetelmiä. Aineiston hankinta siis toteutettiin sekä videoinneilla että kyselyn avulla. Videoinnit suoritettiin kunnallisessa päiväkodissa ja keskityimme kuvaamaan tilanteita, joissa kasvattajan toteuttama ohjaaminen tuli selkeästi esille. Kyselyt puolestaan lähetettiin kolmeen kunnalliseen päiväkotiin ja se oli osoitettu kaikille varhaiskasvattajille. Analysoimme sekä videoiden että kyselyiden tulokset erikseen, mutta käsittelemme niitä yhteisesti työmme johtopäätöksissä.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tavoitteenamme on havainnoida videoinnin avulla yhden päiväkodin arkea ja sitä, kuinka sukupuoliutunut kasvatustyyli ja lasten välinen tasa-arvo siellä näkyy. Vielä nykyäänkin päiväkodeissa ohjataan lapsia hyvin paljon esimerkiksi leikkeihin sukupuolen mukaan ja siksi tavoitteenamme on havainnoida, kuinka paljon sitä käytännössä tapahtuu. Havainnointikertojen jälkeen tutkimme ja analysoimme videomateriaalia. Aiomme myös toimittaa kyseiseen päiväkotiin valmiin opinnäytetyön, jotta kasvattajat voisivat sen kautta pohtia omaa ammatillisuuttaan ja kasvatuskäytäntöjään. Videoinnin lisäksi lähetämme kolmeen saman kunnan päiväkotiin aiheeseemme liittyvät kyselyt (Liite 1) jokaiselle varhaiskasvattajalle. Halusimme kyselyiden avulla saada monipuolisempaa näkökulmaa aiheestamme, erityisesti kasvattajien omista ajatuksista.

Tavoitteenamme on, että opinnäytetyömme aihe herättäisi ajatuksia kyseisten päiväkotien työntekijöissä. Pyrimme kannustamaan työntekijöitä tasa-arvoiseen kasvatukseen erityisesti lasten sukupuolten välinen tasa-arvo huomioiden. Pyrimme siihen, että työntekijöiden käytännön työ muuttuisi mahdollisesti enemmän sukupuolten välistä tasa-arvoa ja sukupuolisensitiivisyyttä huomiovaksi. Emme kuitenkaan pyri siihen, että päiväkodit noudattaisivat jatkossa sukupuolisensitiivistä kasvatusta, vaan haluamme herättää ajatuksia sekä antaa mahdollisuuden muuttaa käytännön työtä kohti sukupuolisensitiivisempää ja tasa-arvoisempaa kasvatustapaa. Haluamme myös saada työntekijöiden näkemyksen sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevasta kasvatuksesta. Tavoitteenamme on myös kasvat-
taa omaa tietouttamme aiheeseen liittyen sekä saada näkemyksen siitä, kuinka työssäkäyvät alan ammattilaiset siihen suhtautuvat.

2.2 Tutkimusmenetelmät

2.2.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on mahdollista lähteä liikkeelle ilman minkäänlaisia ennakko-oletuksia, -ajatuksia tai määritelmiä tutkittavalle asialle. Hypoteesittomuus laadullisessa tutkimuksessa tarkoittaa sitä, ettei tutkijalla ole päätettyjä ennakko-olettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimuksen tuloksista. Laadullisen tutkimuksen analyysi voi karkeasti tarkoittaa teorian rakentamista eteenpäin kokemusperäisestä aineistosta. Tämän vuoksi on tärkeää, että aineisto rajataan analyysille mielekkäästi, sillä aineistoa voidaan hankkia hyvin laajasti eri näkökulmista. Jos jonkin ilmiön olemukselle tarvitaan perustietoa, niin aineistolähtöinen analyysi on tarpeellinen. (Eskola & Suoranta 1998, 19.) Opin- näytetyömme videomateriaalia hankkiessa pyrimme siihen, ettei meillä lähtökoh- taisesti olisi ennakko-oletuksia aiheestamme päiväkodissa. Halusimme myös kasvattajien määrittelemän näkökulman avainsanoillemme: sukupuolisensitiivi- syys ja sukupuolten välinen tasa-arvo.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on vapaus joustavaan suunnitteluun ja to- teuttamiseen (Eskola & Suoranta 1998, 20.) Olemme pyrkineet lisäämään työemme luotettavuutta ottamalla selvää mahdollisista ongelmista, kuten tutkimus- lupaan liittyvät kysymykset ja tutkimusaineiston keruuseen liittyvät ongelmat, sillä sekä luottamuksellisuus ja anonymiteetti ovat tärkeitä arvoja opinnäytetyös- sämme (Eskola & Suoranta 1998, 52, 56.) Haimme tutkimusluvan päiväkodilta, jossa suoritimme aineiston hankinnat videoinnilla. Tutkimusluvan hankinta on erittäin tärkeä osa tutkimuksen alkua, sillä sen puute saattaa tuottaa ongelmia tutkijan ja tutkittavien välille. Kerroimme selkeästi mitä, milloin, miksi ja miten ai- omme kuvata kasvattajien työskentelyä päivittäisessä arjessa. Opinnäytetyös- sämme ei myöskään mainita päiväkodin tietoja, kuten sijaintia tai nimeä. Lasten- tarhaopettajista ja lastenhoitajista emme mainitse nimeä tai muuten henkilölli- syyttä paljastavia tietoja, vaan pyrimme käyttämään esimerkiksi käsitettä ”kas- vattajat”.

Aineiston koko ja laajuus merkitsevät paljon laadullisen tutkimuksen uskottavuudelle ja merkitykselle. Kokemusperäiselle tutkimukselle on siis parempi lähteä analysoimaan teoreettisesta lähtökohdasta ja tarkastella näin aihetta aineiston koon, edustavuuden ja yleistettävyyden perusteella. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää saada kokonaisuus toimimaan, aineiston, analyysin ja tulkinnan kesken, kuten myös opinnäytetyössämme olemme pyrkineet kirjoittamaan tekstiä niin, että lopputuloksessa näkyvät kaikki nämä kolme luotettavuudelle tärkeää ominaisuutta. Aineiston hankinnassa tulee huomioida myös se, että aineistoa on riittävästi, kun se ei tuota enää tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. Tämän vuoksi päätimme myös opinnäytetyössämme rajata videointikerrat neljään kertaan, sillä päiväkotiympäristö ei tämän jälkeen tuonut meille enää uutta huomioitavaa materiaalista. Jokaisen videointi kerran jälkeen kävimme uusimman materiaalin läpi ja huomasimme, että videoissa toistuivat samat asiat yhä uudestaan. (Eskola & Suoranta 1998, 60–62.)

Opinnäytetyössä käyttämämme triangulaatio on menetelmä pohjainen. Menetelmätriangulaatio tarkoittaa, että tutkimuskysymyksiä tarkastellaan kahdesta eri tutkimusmenetelmästä. Toisin sanoen päätimme lähestyä hakemaan aineistoa kahdella eri menetelmällä eli päiväkodin arjen tilanteiden videoinnilla ja niiden havainnoimisella sekä kyselyillä (Liite 1). Tutkimusongelman lähestyminen sekä määrällisestä ja laadullisesta näkökulmasta myös lisää tutkimuksen luotettavuutta sekä näin kahdenlaiset eri aineistojen hankintatavat voivat täydentää toisiaan. (Eskola & Suoranta 1998, 70.)

2.2.2 Määrällinen tutkimusmenetelmä

Kvantitatiivisella eli määrällisellä tutkimuksella tarkoitetaan menetelmää, joka antaa yleisen kuvan mitattavien ominaisuuksien välisistä suhteista ja eroista. Tietoja tarkastellaan siis numeerisesti ja ne vastaavat yleensä kysymyksiin kuinka moni, kuinka paljon tai miten usein. Tutkimustieto saadaan joko numeraalisena tai laadullinen aineisto ryhmitellään numeeriseen muotoon. Opinnäytetyössämme käytimme videointia havainnoinnin tukena, sillä kyselyä (Liite 1) täydentämään tarvitaan usein havainnointitutkimusta, joka on kvantitatiivinen menetelmä (Heikkilä

2008, 19). Muutimme osan saadusta tiedosta numeeriseen muotoon, jolloin sekä videoinnin että kyselyn tulokset olivat sekä laadullisia että määrällisiä. Havainnoimme siis sitä, miten ja kuinka paljon varhaiskasvattajat huomioivat lapsia. Poimimme laadulliseksi aineistoksi tarkoitetusta videomateriaalista sukupuolten välillä näkyvät huomion määrälliset sekä laadulliset erot. Teettämissämme kyselyissä määrällisyys näkyi siten, että käytimme kyselyssämme monivalintakysymyksiä, joihin vastattiin asteikolla 1-5. Näin ollen vastaajien olisi helpompi tuoda näkemyksensä esille ja tuloksia olisi selkeämpi tarkastella. (Vilkkä 2007, 13.)

Kvantitatiivisella tutkimuksella saadaan yleensä selville olemassa oleva tilanne, mutta sen syy saattaa jäädä epäselväksi (Heikkilä 2008, 16.) Myös meidän opinnäytetyössämme nousi esille lähinnä sukupuolten saaman huomion määrälliset ja laadulliset erot, mutta erityisiä syitä emme havainneet. Käsitlemme varsinaisia tuloksia ”Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolten välinen tasa-arvo varhaiskasvatuksen kentällä” – otsikon alla.

Määrällisen aineiston käsittelyssä voidaan käyttää esimerkiksi havaintomatriisia. Esimerkiksi kyselylomakkeen kohdalla havainnointi helpottaa, mikäli lomakkeet numeroidaan, jotta myöhemmin tiedetään, mikä havainto on tullut mistäkin lomakkeesta. (Vilkkä 2007, 111.) Näin teimme myös opinnäytetyömme kyselylomakkeille ja samaa pystyimme soveltamaan käyttämäämme videointiin, sillä videoita oli useita. Näin ollen oli helppoa nimetä kukin video ja merkitä, mistä niistä ja miltä kohdalta kyseinen tieto oli saatu. Havaintomatriisina työssämme toimii myös videoinnin tulosten yhteenvetotaulukko (Kuvio 1). Aineiston käsittelyssä ja analysoinnissa tulee myös huomioida esimerkiksi kyselylomakkeiden kato ja arvioida, mistä se johtuu ja miten vaikuttaa tuloksiin (Vilkkä 2007, 106–107). Pohdimme tutkimusaineiston käsittelyosiossa kyselylomakkeiden katoa, sukupuolista jakaumaa videoinnin aikana paikalla olleiden lasten suhteen sekä niiden vaikutuksia opinnäytetyömme tuloksiin tarkemmin. Määrällisessä tutkimuksessa yksityiskohtaisin tieto esitetään aina numeron muodossa, mikä on helpoin tehdä taulukon avulla, sillä se havainnollistaa tekstiä ja toisinpäin. (Vilkkä 2007, 135–136). Näin ollen teimme myös opinnäytetyöhömmme taulukon lasten saaman huomionosoitusten määrästä ja siitä, kuinka ne jakautuivat sukupuolten välillä.

2.2.3 Videointi

Valitsimme tutkimusmenetelmäksemme videoinnin, koska tarkoituksena on keskittyä erityisesti työntekijän toiminnan ja käytöksen havainnoimiseen. Tämä tutkimusmenetelmä antaa myös mahdollisuuden yksityiskohtaisempaan työntekijän huomioimiseen varhaiskasvatuksen työkentällä. Haluamme nähdä, millaisessa roolissa aikuinen työskentelee lasten parissa ja millä tavalla hän ohjaa lapsia. Videomateriaalista havainnoimme, kuinka aikuinen antaa lapsille mahdollisuuden itsenäisiin valintoihin, millä tavalla aikuinen huomioi ja hyväksyy lapsen erilaisuuden. Videoinnin avulla saamme paljon sellaista tietoa, mitä emme välttämättä olisi huomanneet pelkästään paikan päällä tilanteita havainnoimalla. Tällaista tietoa on esimerkiksi henkilöiden äänensävyt ja eleet, sekä suhtautuminen eri henkilöihin. Videomateriaali mahdollistaa palaamisen tilanteisiin ja usean katselukerran. Näin voidaan tutkia asiaa eri näkökulmista. (Burakoff 2015.)

Tutkimuskohteenamme on varhaiskasvattajan roolin havainnoiminen päivittäisessä arjessa, koska aikuiset ja muut lapset vaikuttavat lapsen tulevaan minäkuvaan ja kehitykseen. Aikuisten edellytykset ja odotukset sekä tietynlainen kohtelu muokkaavat lasten aivoneurologisia osia pysyviksi rakenteiksi, vaikka tytöillä ja pojilla ei ole rakenteissa lapsena suuria eroja. Tämän vuoksi olisi erittäin tärkeää, että aikuiset huomioisivat omat mahdolliset stereotyyppiset kasvatustapa- menetelmät työskentelyssään sekä pohtisivat miten lapsia huomioitaisiin tasa-arvoisesti sukupuoleen katsomatta. Videoinnin avulla pyrimme huomioimaan mahdolliset stereotyyppiset kasvatustapa- menetelmät sekä tuomaan ne esille analyysissämme, jotta myös kasvattajat näkisivät selkeämmin työskentelytapansa. Halusimme korostaa kasvattajan työn merkitystä, sillä lapset saattavat viettää suuren osan päivästänsä päiväkodissa. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 148.)

Haluamme videoinnilla ja sen analysoimisella tukea tasa-arvoista ja yhdenvertaista kasvatusta, koska mielestämme lapsilla on lupa oppia ja kokea ilman asialle tai tekemiselle määritettyjä sukupuolirooleja, koska jokainen on paras oman sukupuolisuutensa asiantuntija. Haluamme myös tutustuttaa varhaiskasvatuksen

työntekijät kyseisessä päiväkodissa sukupuolisensitiivisempään ja tasa-arvoisempaan kasvatukseen. Tarkoitus on myös saada työntekijät pohtimaan omia kasvatusmetodejaan ja huomioimaan lapset yksilöinä ja tukemaan lahjakkuuttaan sekä antaa mahdollisuus tutkia omia mielenkiinnonkohteita ilman stereotyyppisiä jakoja. Tyttöjen ja poikien perinteisiin sidottuja sukupuolirooleja laajentamalla lapsille annetaan laajempi mahdollisuus olla ja elää omia erilaisia taitoja harjoittaen. Lapsille tulee antaa mahdollisuus saada inhimillinen kokemus omasta sukupuolesta ja kasvatuksessa tulisi huomioida biologinen, sosiaalinen sekä henkilökohtainen taso. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 148)

Haimme päiväkodilta tutkimusluvan (Liite 2) videoinnin oikeaoppista toteuttamista varten, sekä huomioimme työmme aloituksessa, että kaikilta perheiltä on saatu lupa lapsien kuvaamiseen. Aloittaessamme videointia esittelimme itsemme päiväkodin aikuisille ja lapsille. Tämän jälkeen kerroimme miksi olemme tulleet päiväkotiin ja sovimme tulevat havainnointikerrat heidän kanssaan. Lapsille kerroimme, että videoinnin kohteena ovat aikuiset ja se miten he työskentelevät tai leikkivät lasten kanssa. Näin ollen lapset siis saavat leikkiä ihan normaalisti eikä kameraan tarvitse kiinnittää huomiota. Aikuisille kerroimme kuvaavamme heidän työskentelytapojaan lasten kanssa sekä aiheen mitä olemme tulleet kuvaamaan. Pyrimme kuvaamaan mahdollisimman rauhallisia ja rutiinin omaisia ohjaustilanteita, jotta videointia tarkastellessa tilanteissa käydyt keskustelut olisivat selkeitä ja samankaltaiset ohjaustilanteet toistuisivat useampaan kertaan. Ohjaaminen on lapsen kehityksen tukemista. Ohjaaminen on lasten ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta päiväkoti ympäristössä. Kasvattajat ohjaavat lapsia kielellisesti, esimerkiksi neuvoen, käskien ja opastaen, mutta myös ilmein, elein ja fyysisin ottein. (Virolainen 2014, 160)

Päätimme valita käytännön havainnoimiseen ja videointiin lastentarhaopettajan suunnitteleman ja ohjaaman aamupiirin, mahdollisen vapaanleikki hetken sekä päivittäiset siirtymätilanteet, kuten ruokailun ja ulos lähdön. Valitsimme eri tilanteita päiväkodin arjesta, jotta saisimme mahdollisimman monipuolisen katsauksen aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutuksen toteutumiseen. Tarkoituksena

oli huomioida kasvattajan ohjaamia tilanteita sekä miten mahdolliset sukupuolittuneet käytänteet näkyvät päiväkodin arjessa. Aamupiirin havainnoimisen tarkoitus oli huomioida aikuisen ohjaamaa toimintaa. Halusimme esimerkiksi tietää käyttääkö kasvattaja tietynlaista jakoa tyttöjen ja poikien välillä istumajärjestystä tai jonoa muodostaessa tai itse toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Vapaan leikin ja siirtymätilanteiden havainnoimisessa keskityimme siihen, millä tavalla kasvattaja ohjasi lapset kyseisiin tilanteisiin. Halusimme myös huomioida, millä tavalla ympäristö on koottu. Esimerkiksi onko ”tyttöjen” lelut aseteltu selvästi erilleen ”poikien” leluista ja mikä värimaailma ryhmän tiloissa vallitsee. Havainnoimme myös, miten lapsen omaa mielenkiintoa asioita kohtaan huomioidaan, kannustetaan lasta hänen mielenkiintoa vastaavaan toimintaan sekä annetaanko lapselle välineet tämän toteutukseen.

Tarkastelemme videoilta sitä, puhutaanko lapsille eri tavoin sukupuoleen perustuen. Esimerkiksi puhuttiinko pojille ”hurjista dinosauruksista” ja tytöille ”kauniista nukesta”. Havainnoimme, miten lapset otetaan huomioon suunnitelluissa toimintatuokiossa, esimerkiksi saivatko pojat enemmän ohjausta tilanteissa tai saivatko tytöt enemmän positiivista palautetta. Videoinnin avulla pyrimme huomioimaan myös lasten ulos- ja sisääntulotilanteet: oliko näissä tilanteissa sukupuoleen liittyviä eroja esimerkiksi avun saamisessa? Ohjattiinko lapsi sukupuoleen perustuvien stereotyyppisten leikkien pariin ja miten kasvattajat suhtautuivat eri sukupuolten välisiin ystävyyssuhteisiin? (Naisasialiitto Unioni ry & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.)

Vuorovaikutus on vastavuoroista, jolloin lähetetään ja vastaanotetaan viestejä toisen henkilön kanssa. Kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus on lapsen ohjaamista kasvatustyössä. Havainnoimme videoinnin avulla siis myös vuorovaikutusta, sillä lapsen kehityksen kannalta on merkityksellistä, että ohjaaja sekä lapsi keskittyvät samaan asiaan yhtä aikaa. Näin ollen lapsella on aikaa ihmetellä ja kysellä aikuiselta. Lapselle oppimisympäristön tulee olla suotuisa vuorovaikutukselle, sillä se on merkityksellinen lapsen kasvussa ja oppiessa. (Virolainen 2014, 157–159)

Huomioimme työskentelyssämme henkilötieto -lakia. Henkilötietolain tarkoitus on toteuttaa yksityiselämänsuojaa, sillä henkilötietoja käsiteltäessä tulee huomioida yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia. Sen tarkoitus on myös edistää hyvän tietojen käsittelytavan noudattamista ja kehittämistä. (Henkilötietolaki 523/1999 1:1 §.) Perehdyimme kyseiseen lakiin ennen kuvaamista, jotta osasimme kiinnittää huomiota siihen, mitä kuvasimme ja miten voisimme käyttää tuotettua materiaalia opinnäytetyössämme. Materiaalia analysoidessa huomioimme salassapitovelvollisuuden tärkeyden, jottei kenenkään henkilöllisyys ei tule esiin.

Lähtökohtaisesti tiedämme päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman perusteella, ettei kyseisessä toimintayksikössä painoteta sukupuolisensitiivistä kasvatustapaa. Kyseessä on siis tavallinen kunnallinen päiväkotikoti, joka ei noudata mitään erityistä pedagogiikkaa. Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa ei esimerkiksi painoteta lapsen sukupuolen moninaisuutta kasvatuksessa huomioitavaksi. Oletamme kuitenkin että heillä on lähtökohtaisesti tarkoitus kohdella lapsia tasa-arvoisesti sukupuoleen katsomatta, kuten varhaiskasvatussuunnitelmiin on kirjattu (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 12). Lähdemme kriittiseltä kannalta havainnoimaan, miten tämä toteutuu päivittäisessä arjessa yhden lapsiryhmän varhaiskasvattajien työskentelytavoissa. Pyrimme kriittisyydellä siihen, että havaitsemme mahdollisimman monipuolisesti työntekijöiden kasvatuskäytäntöjä. Jotta välttyisimme eri tilanteiden ylianalysoimiselta ja negatiivisilta asenteilta kasvattajien työtapaa kohtaan, olemme perehtyneet aiheeseen ennen videoinnin aloittamista, sillä pyrimme mahdollisimman realistisiin analyyseihin.

2.2.4 Kyselyt

Toinen käyttämistämme tutkimusmenetelmistä oli kyselyt (Liite 1). Videoinnin lisäksi halusimme monipuolisempaa näkökulmaa aiheestamme varsinaiselta työkentältä ja siksi lähetimme kyselyt varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Kyselyitä

on monenlaisia, mutta laatimamme kysely lähentelee eniten kontrolloitua. Kontrolloitu kysely jaetaan edelleen informoituun ja henkilökohtaisesti tarkistettuun kyselyyn. Informoidun kyselyn tutkija jakaa lomakkeet henkilökohtaisesti paikan päälle, kuten mekin teimme omassa tutkimuksessamme. Lomakkeet jakaessaan hän myös kertoo tutkimuksen tarkoituksesta, kyselystä sekä vastaa tarvittaessa kysymyksiin. Informoidussa kyselyssä vastaajat myös täyttävät kyselyt omalla ajallaan ja postittavat valmiit lomakkeet tai palauttavat ne sovittuun paikkaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 185.)

Henkilökohtaisesti tarkistetussa kyselyssä tutkija on postittanut kyselyt, mutta hakee itse valmiit lomakkeet ilmoitetun ajan kuluttua. Hän voi keskustella lomakkeen täyttämisestä ja tutkimukseen liittyvistä kysymyksistä, mutta hän myös tarkistaa, kuinka kyselyt ovat täytetty. Toimittaessamme kyselylomakkeet päiväkoiteihin, ilmoitimme heille henkilökohtaisesti, sekä saatekirjeessämme (Liite 3), mihin päivämäärään mennessä tulimme itse noutamaan valmiit kyselyt. (Hirsjärvi ym. 2004, 185–186.)

Pyrimme kyselylomakkeita suunnitellessa laatimaan mahdollisimman selkeät ja yksiselitteiset kysymykset, jotta väärinkäsityksiltä välttyttäisiin ja vastaukset olisivat mahdollisimman tarkkoja. Monimutkaiset, raskaat tai vaikeaselkoiset kyselyt pelottavat usein vastaajia, jolloin vastaajia ovat enimmässä määrin asiaan perehtyneet, enemmän koulutetut ja ne, joilla on aikaa enemmän (Anttila, Pirkko 1998, 358). Juuri tämän takia täsmälliset asiat tulee kysyä suoraan ja selkeästi monivalintatyypillisesti tai avoimia kysymyksiä käyttäen (Hirsjärvi ym. 2004, 186). Avokysymyksissä siis kysymyksen jälkeen jätetään tyhjä tila vastaukselle ja näin saadaan selkeämmin esille vastaajan henkilökohtainen näkemys kysytystä asiasta (Hirsjärvi 2004, 190). Käytimme lomakkeessamme kuitenkin avointen kysymysten lisäksi monivalintakysymyksissä asteikkoa, jossa tuli rengastaa parhaiten kuvaava vastaus asteikolla 1-5 (täysin eri mieltä-täysin samaa mieltä). Monivalintakysymysten valmiiksi annettujen vaihtoehtojen vastauksia voidaan helposti vertailla keskenään ja niistä saadaan vähemmän kirjavia vastauksia, mikä puolestaan helpottaa vastausten analysointia (Hirsjärvi ym. 2004, 188, 190). Havait-

simme tämän oman kyselymme vastauksia analysoidessa, sillä valmiiksi annettuja vastausvaihtoehtoja oli selkeästi helpompi tulkita kuin avoimia vastauksia. Avoimissa kysymyksissä vastaukset olivat huomattavasti laajempia ja hankalampia analysoida selkeästi monipuolisten vastausten vuoksi.

Tämän lisäksi osan vastausten tukena oli mahdollisuus perusteluun tai avoin kysymys monivalintakysymyksen lisäksi, jotta vastaajan ajatus asiasta tulisi selkeämmin esille. Tällaista kutsutaan strukturoidun ja avoimen kysymyksen välimuodoksi (Hirsjärvi ym. 2004, 188). Kysyimme myös taustakysymyksiä, joita usein käytetään kyselyissä, sillä halusimme selvittää työskentelikö vastaaja lastenhoitajana vai lastentarhanopettajana kyseisessä päiväkodissa. Kysyimme taustatietoja hyvin vähän, sillä vastaajien henkilöllisyyttä koskevia tietoja suositellaan liitettävän kyselyyn vain tarpeelliset, koska henkilötietojen keräämisen tulee perustua teorian tiedon tiedontarpeisiin (Anttila, Pirkko 1998, 358). Emme esimerkiksi kysyneet kasvattajan sukupuolta, sillä emme tutki aiheessamme kasvattajan sukupuolen vaikutusta hänen kasvatustapaansa.

Lopputuloksena tulisi olla helposti täytettävän näköinen ja ulkoasultaan moitteeton kysely. Kyselylle tulee laatia myös saatekirje, jossa vastaajalle selviää kyselyn tarkoitus, tärkeys sekä merkitys itse vastaajalle. Kirjeessä tulee ilmoittaa myös viimeinen vastauspäivä ja tutkijan kannattaa huomioida kyselyn lähettämisen ajankohta. (Hirsjärvi ym. 2004, 193.) Esimerkiksi lähetimme kyselymme, kun päiväkotien kesäpäivystysaika läheni ja suurin osa kyseisen kunnan päiväkodeista suljettiin tuon ajaksi. Uskoimme, että vastausaikaa olisi ollut tarpeeksi, mutta suuret muutokset päiväkodeissa ennen kesää näkyivät myös vastausprosentissa.

Yleensä ajatellaan, että kyselyn avulla voidaan saada laaja tutkimusaineisto eli paljon tutkimukseen osallistuvia henkilöitä ja voidaan kysyä monia asioita. Kyselymenetelmä on myös tehokas ja sillä voidaan säästää paljon aikaa ja vaivannäköä, koska sama kysely voidaan lähettää vaikka tuhannelle saman alan työntekijälle samanaikaisesti. Huolellisesti suunniteltu kysely on myös yleensä helpompi analysoida. (Hirsjärvi ym. 2004, 184.)

Kaikesta huolimatta kyselyn aineistoa pidetään pinnallisena ja tutkimuksia teoreettisesti vaatimattomina. Ongelma saattaa olla myös se, ettei tutkija voi varmistua siitä, kuinka huolellisesti vastaajat ovat vastanneet kysymyksiin. Myöskään annetut vaihtoehdot eivät välttämättä ole kuvastaneet täysin sitä, mitä vastaaja olisi tarkoittanut, joten väärinymmärryksiä on vaikea kontrolloida. Ylipäättään aihe, jota tutkitaan, ei välttämättä ole vastaajille kovin tuttu tai he eivät ole siihen perehtyneet. Esimerkiksi juuri aiheen tuntemattomuudesta johtuen osa kyselymme vastaajista kertoi jättäneensä vastaamatta tai sanoi hieman arastelleensa, omien sanojensa mukaan ”yritti parhaansa”. Esimerkiksi teettämässämme kyselyssä osa vastauksista oli puutteellisia tai muuten epäselviä, jolloin jouduimme tekemään johtopäätökset parhaaksi näkemällämme tavalla. Vastausten puutteellisuuden ja epäselvyyden vuoksi tulokset eivät välttämättä ole niin luotettavia kuin voisivat olla, sillä tulkinnan varaa jäi. Luotettavuutta olisi voinut lisätä esimerkiksi asettelemalla kysymykset paremmin. Myös siis hyvän lomakkeen laatiminen vie aikaa ja vaatii tutkijalta sekä tietoa että taitoa. (Hirsjärvi ym. 2004, 184.)

2.3 Tutkimuksen eettisyys

Aloitimme opinnäytetyöprosessin kokoamalla teoriapohjaa. Keräsimme teorian tietoa aiheeseemme liittyen varsinaisen tutkimuksen pohjaksi. Pyrimme teorian tietoa hankkiessa huomioimaan sen, että lähteiden luotettavuus taataan sillä, ettei käytetä toisen käden lähteitä tai kopioida suoraan (Pohjola 2007, 16). Päätimme kohdistaa opinnäyte työmme aiheen rajaamisen varhaiskasvatukseen ammattilaisiin ja heidän toteuttamaansa kasvatukseen. Tutkimuskulman määrittelemisen on tärkeä osa tutkimuksen eettisiä ratkaisuja (Pohjola 2007, 18). Seuraavaksi hankimme tutkimusluvan (Liite 2) päiväkotiin, jossa suoritimme opinnäytetyömme toisen aineiston hankintatavan eli videoinnin. Jotta eettisyys toteutuisi myös videoinnissa, huolehdimme siitä, että jokaisella lapsella on kuvauslupa päiväkodin puolesta. Kysyimme etukäteen myös työntekijöiltä luvan kuvata heitä opinnäytetyötämme varten. Päätimme aloittaa videoinnin kertomalla työntekijöille ja lapsille, että mitä ja miksi kuvaamme, koska on eettisesti kestävää informoida tutkimuksen jokaista osapuolta avoimesti ja rehellisesti (Pohjola 2007, 20). Ennen kyselyiden lähettämistä kysyimme päiväkodin johtajilta suostumuksen kyselyiden

lähettämiseen. Suostumuksen saatuaamme lähetimme kyseisiin päiväkoteihin saatekirjeen (Liite 3), jossa kerroimme perustietomme, opinnäytetyömme aiheen sekä keräävämme materiaalia opinnäytetyöhömme kyselyn avulla. Kirjeessä kävi ilmi myös kyselyn anonyymiyys sekä päivämäärä, jolloin kyselyyn tulisi olla vastattu. Kyselyä toimittaessamme kerroimme kasvattajille siitä, että vastaamalla he tukevat opinnäytetyötämme sekä myös sen, että vastaaminen on täysin vapaaehtoista.

Lähtökohtana videoinnin ja kyselyn analysoimiselle opinnäytetyöhömme oli se, että kaikkien tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyys pidetään salassa. Esimerkiksi emme opinnäytetyössämme mainitse tutkimukseen osallistuneita päiväkoteja tai paikkakuntaa. Myöskään kyselyissä emme kysyneet tutkimukselle tarpeettomia asioita, kuten ikää tai sukupuolta. Kyselyt kerättiin päiväkodeissa samaan paikkaan ja kaikki vastaajat saivat halutessaan suojata vastauksensa suljettuun kirjekuoreen. Näin vastaajien henkilöllisyydet pysyivät salassa päiväkotiympäristössä sekä meiltä, jotta kaikilla olisi mahdollisimman matala kynnyys vastata niin kuin ajattelee kyselyymme. Videoinnissa emme mainitse myöskään lasten henkilöllisyyttä koskevia tietoja, vaan kirjoitamme heistä yleisesti lapsina sekä esimerkeissä nimettöminä henkilöinä. Pyrimme analysoimaan opinnäytetyömme aineistoja ilman minkäänlaisia ennakkoasenteita kasvattajien toimintamalleihin ja kasvatukseen.

Videointia suunnitellessamme huomioimme myös sen mahdolliset vaikutukset sekä kasvattajiin että lapsiin. Tämän vuoksi päätimme suorittaa videoinnin useammalla kerralla, jotta työntekijöiden käytös olisi mahdollisimman tavallista, eivätkä he esimerkiksi ajattelisi liikaa kameran läsnäoloa. Havaitsimme kuvatesamme, että lapsilla oli helpompaa asettua kuvattavaksi kuin aikuisilla. Pyrimme siihen, että kamera sijaitsisi mahdollisimman hyvällä ja etäällä paikalla työntekijöistä, jolloin se kiinnittäisi mahdollisimman vähän myös heidän huomiota.

Valitsimme työmme eettisyyden ja luotettavuuden takia kaksi aineiston hankintatapaa. Videoinnissa pyrimme tuomaan esille omat havaintomme kasvattajien toi-

minnasta, sekä huomiomme myös sen, etteivät mahdolliset omat ennakkokäsityksemme vaikuttaisi havainnointitapaamme. Kyselyistä taas saimme kasvattajien oman näkökulman kuuluviin etenkin avokysymysten kohdalla. Näin ollen aineiston keruumenetelmien tarkoituksena on tukea toisiaan sekä antaa luotettavuutta johtopäätöksillemme. Olemme tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden vuoksi säilyttäneet keräämämme materiaalit ja pitäneet huolen, etteivät ne joudu ulkopuolisten käsiin.

Videointimateriaalin hankintaa hankaloitti se, ettei yksi työntekijä pitänyt kuvauskuksien tulemisesta, vaikkei sitä suoraan kieltänytäkään. Emme tietenkään pakottaaneet häntä osallistumaan videointiin, joten pyrimme siihen, että häntä näkyisi mahdollisimman vähän videoilla. Pian hänkin tottui kameran läsnäoloon ja antoi suostumuksensa videointiin sekä helpotti näin kuvaamisen jatkumista. Toinen hankaloittava tekijä oli se, ettei päiväkodin yhteisessä tilaisuudessa oltu informoitu muita ryhmiä videoimisesta, emmekä myöskään itse tiennet yhteisestä tilaisuudesta. Tilaisuudessa eräs toisen ryhmän kasvattajista kielsi videoimasta häntä, joten jouduimme pohtimaan ja asettelemaan kameran uudelleen. Huolehdimme kuitenkin, että kyseisen työntekijän ääni sai kuulua videolta ja sen, että muiden osastojen lapsilla oli kuvaamisluvat kunnossa. Huolimatta näistä pienistä ongelmista, kaiken kaikkiaan materiaalin hankinta ja sen käsittely onnistui hyvin.

3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Sukupuolisensitiivisyys

Sukupuolisensitiivisyyttä on hankala määritellä, sillä se on hyvin laaja ja monialainen käsite. Biologisen sukupuolen lisäksi käsitteessä huomioidaan myös kulttuuriset ja sosiaaliset oletukset sekä ennakkoluulot. Sukupuolisensitiivisyys on taitoa tarkastella sukupuolta edellä mainittujen määrittelyiden näkökulmista. Toisin sanoen se on herkkyyttä huomioida sukupuolen erilaiset vaikutukset lasten kasvussa (Suomen setlementti ry 2013). Käsitteen sukupuolisensitiivisyys synonyymina käytetään usein sanaa sukupuolitietoisuus. (Naisasialiitto Unioni ry & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). (Ylitapio-Mäntylä 2012, 26.)

Sukupuolisensitiivisellä kasvattajalla on taito havaita sukupuoliutuneita käytäntöjä sekä omassa että toisten kasvattajien toiminnassa. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 26). Kasvattaja huomioi lapsen yksilönä sekä omana persoonana ja näin ollen pyrkii tukemaan hänen henkilökohtaisia mielenkiinnonkohteita mahdollisista sukupuoliutuneista näkemyksistä huolimatta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kasvattaja osaa havaita ja kyseenalaistaa sukupuoleen liitettyjä yleistyksiä, kuten ”kaikkien tyttöjen lempiväri on vaaleanpunainen”. Sukupuolisensitiivisyys viittaa lapsen kokonaisvaltaiseen huomioimiseen, eikä määrittele lasta biologisen sukupuolen perusteella. (Naisasialiitto Unioni ry & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

Pohjoismaissa sukupuolisensitiivisyyden juuret ovat lähtöisin 80-luvun loppupuolelta Islannin Hjalli-pedagogiikasta, joka liittyi erillisten tyttö- ja poikaryhmien toimintaan. Tämän jälkeen 90-luvun puolivälissä Ruotsin Gävlen kunnassa toteutettiin Björntomten ja Tittmyranin päiväkotien kehittämisprojektit. Projekteissa kasvattajat havainnoivat videoinnin avulla omaa vuorovaikutustaan lasten kanssa ja alkoivat kehittää käytännön menetelmiä lasten tasa-arvoisempaan kohtaamiseen. (Naisasialiitto Unioni ry & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). (Ylitapio-Mäntylä 2012, 142.)

Suomessa päiväkodissa ilmeneviin sukupuoliutuneisiin rooleihin paneuduttiin ensimmäistä kertaa 1970-luvulla. Tuolloin neljässä Helsingissä sijaitsevassa päiväkodissa toteutettiin sukupuoliutunutta toimintaa havainnoiva hanke. 1980-luvulla Kajaanissa toteutettiin merkittävä tasa-arvokasvatuksen hanke. Videoinnin avulla saatiin arvokasta tietoa esimerkiksi siitä, miten lapsia ohjataan perinteisten sukupuoliroolien mukaisesti. Varhaiskasvatukselliseen tutkimukseen käsite sukupuolisensitiivinen tuli vasta 2000-luvulla, jolloin Suomessa ilmestyivät ensimmäiset väitöstutkimukset aiheesta. Vuosina 2008–2011 Helsingin yliopisto koordinoi maanlaajuista hanketta: ”Tasa-arvo ja sukupuolitietoisuus opettajan koulutuksessa”. Hankkeella pyrittiin edistämään tasa-arvo- ja sukupuolitietoisuuden kehittämistyötä erityisesti opetussuunnitelmatasolla. Suomessa sukupuolisensitiivistä kasvatusta varhaiskasvatusta on edistänyt ruotsinkielinen Folkhälsan-järjestö aloittamalla oman projektinsa ruotsinkielisissä päiväkodeissa vuonna 2007. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 143–144.)

Vuosina 2012–2014 Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti Naisasialiitto Unioni ry:n hallinnoiman hankkeen *Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa*. Hankkeen ideana on tuoda sukupuoli-sensitiivisyys käsite tunnetummaksi niin periaatteen kuin käytännön tasollakin. Kyseistä hanketta jatkettiin vuosina 2014–2015 samojen tahojen toimesta. Hankkeella he pyrkivät muun muassa sukupuoli-sensitiivisyyden ja tasa-arvoisen kasvatuksen huomioimiseen valtakunnallisissa ohjeistuksissa varhaiskasvatuksessa. Tavoitteeksi asetettiin etenkin suomenkielisten päiväkotien sukupuolten välisen tasa-arvon ja valinnan vapauden edistäminen. (Naisasialiitto Unioni ry & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

3.2 Sukupuolisensitiivinen ohjaus

Gilbert ja Scher (1999, 14) ovat määritelleet sukupuolelle neljä ulottuvuutta, jotka ovat olennaisia myös ohjauksen ammattikäytännön näkökulmasta. Sosiaalinen sukupuoli näkyy yksilöllisten erojen muotona melko yleisissä oletuksissa, kuten

sukupuolten välisissä kyky- ja persoonallisuuseroissa. Naisten ja miesten yhteiskunnallista työnjakoa, valtaa sekä vastuuta hoito- ja kasvatustyössä kuvaa sukupuoli sosiaalisten rakenteiden, lakien ja politiikan muotona. Sosiaalisen sukupuolen merkityksen muodostumisessa keskeisessä asemassa on kieli. Eri sukupuolta olevien henkilöiden kanssa keskusteltaessa voidaan havaita käsityksiä, uskomuksia ja olettamuksia sekä naisiin että miehiin liittyen. Sosiaalinen sukupuoli vaikuttaa siihen, millä tavalla vuorovaikutussuhteet muodostuvat ja millä tavalla niissä käyttäytyään. Kyseessä on siis miehenä ja naisena olemiseen liittyvät sosiaaliset konstruktiot, joita ylläpidetään ja vahvistetaan sosiaalisessa kohtaamisessa. (Korhonen & Nummenmaa 2000, 71–72.)

Peavy (1997) määrittelee taitavan ohjauksen niin, että se auttaa huomioimaan ja kohtaamaan yksilön tarpeet. Usein ohjauksen lähestymistavat voidaan jakaa viiteen ulottuvuuteen. Ensinnäkin ohjauksen tulisi olla kannustavaa, hoivaavaa, luottamuksellista ja toivoa herättävää. Toiseksi asiakkaan, tässä tapauksessa lapsen tai hänen huoltajien, tulee saada asiallista tietoa, silloin kun sitä tarvitaan. Kolmanneksi asiakasta tulee auttaa selkiinnyttämään omia tavoitteitaan ja tulevaisuuttaan. Neljänneksi ohjaajan tulee auttaa asiakasta tunnistamaan omia henkilökohtaisia vahvuuksiaan. Lopuksi asiakasta autetaan konstruktoimaan erilaisia valintoja sekä suunnitelmia ja käsittelemään tavoitteiden esteitä. (Korhonen & Nummenmaa 2000, 80.)

Perusperiaate ohjauksessa on sama, mutta erilaiset henkilöt vaativat kuitenkin erilaisia erityistaitoja ja – tietoja sekä erilaista asennoitumistapaa. Erityisesti sukupuolisensitiivisen ohjaajan tärkeä ominaisuus on, että hän tiedostaa maailman olevan erilainen miehille ja naisille: näitä todellisuuden rajoittavia piirteitä tulisi tunnistaa ja tutkia yhdessä asiakkaan kanssa. (Korhonen & Nummenmaa 2000, 80–81.)

Yhteenvedona sukupuolisensitiivisen ohjaajan tulisi olla tietoinen niistä biologisista, psykologisista ja sosiaalisista kysymyksistä, jotka yleisesti ovat läsnä miesten ja naisten asemasta puhuttaessa nyky-yhteiskunnassa. Esimerkiksi erilaisista

ohjausteorioista hän tunnistaa sen, että osa niistä yksinkertaisesti soveltuu paremmin miehille ja osa naisille. Sukupuolisensitiivisen ohjaajan tulee myös ylläpitää ammattitaitoaan näissä kysymyksissä, sillä sukupuolisensitiivisyys on elämän mittainen projekti. Erityisen tärkeää on, että ohjaaja tiedostaa sukupuoleen liittyvät kielellisesti ja ei-kielelliset prosessit sekä käyttää itse ei-seksististä kieltä ohjauksessa, puhuessaan sekä kirjoittaessaan ohjauksesta. (Korhonen & Nummenmaa 2000, 81.)

Yksi tärkeä näkökulma kyseiseen ohjaukseen on ohjaajan oma asenne ja omat näkemykset. Hänen tulisi tiedostaa omat arvonsa ja olettamuksensa eri sukupuolta koskevissa ohjauksissa sekä olla tietoinen siitä, miten hänen oma toimintansa mahdollisesti vaikuttaa ohjausprosessiin. Ohjaajan tulee myös aktiivisesti purkaa omia sukupuoleen liittyviä institutionaalisia ja yksilöllisiä käytäntöjä. (Korhonen & Nummenmaa 2000, 81.)

3.3 Sukupuolten tasa-arvo

Suomessa on säädetty laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta. Lain tarkoituksena on muun muassa edistää miesten ja naisten välistä tasa-arvoa sekä estää sukupuoleen, sukupuoli identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986 1 §). Sukupuolten tasa-arvo käsitteenä tarkoittaa kaikkien yksilöiden samanlaisten mahdollisuuksien, oikeuksien ja velvollisuuksien takaamista riippumatta sukupuolesta tai sen ilmaisutavasta (Naisasialiitto Unioni ry & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Sukupuolten tasa-arvolla tarkoitetaan myös ihmisen mahdollisuuksia toimia häntä koskevissa asioissa ilman, että sukupuolen osuus korostuisi liikaa. Esimerkiksi varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaisi sitä, että tyttöjen ja poikien tulisi voida kasvaa omista edellytyksistään käsin, ilman sukupuolistereotypioita. (Ruusunen 2005, 5.)

Tasa-arvoa voidaan lähestyä myös ihmisoikeuksien näkökulmasta. Ihmisoikeuksien julistuksessa käsitellään sitä, kuinka jokaista henkilöä tulisi kohdella tasa-arvoisesti sekä heillä tulisi olla samat oikeudet ja vapaudet sukupuolesta, väristä

tai muista erilaisuuksista huolimatta. Ihmisoikeuksien julistus siis kieltää syrjimästä esimerkiksi sukupuolen vuoksi. Kaikesta huolimatta Yhdistyneet kansakunnat on kiinnittänyt huomiota siihen, että oikeudet ovat naisten kohdalla osittain toteutuneet puutteellisesti. Asiaa pyritään kuitenkin korjaamaan naisten oikeuksien yleissopimuksella, joka puolestaan on mahdollista tasa-arvolain ansiosta. (Helakorpi 2011.)

Sukupuolten tasa-arvoistaminen huomioidaan jo varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen perusteisiin on luotu arvopohja, jossa myös korostetaan lasten tasa-arvoista kohtelua. Lapset tulee kohdata yksilöinä esimerkiksi heidän sukupuolestaan tai kulttuuristaan riippumatta. Lasta tulee myös kuunnella hänen ikätason ja kehityksen mukaisesti, sillä heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (Suomen perustuslaki 731/1999 6 §.) (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 12.)

Tasa-arvoisesta kohtaamisesta on kehitetty kolme askelta. Ensimmäinen niistä on oma nimi, johon kaikilla on oikeus ja sitä tulisi käyttää, jotta välttyttäisiin ryhmittelemästä lapsia poikiin ja tyttöihin. Nimen käytön tarkoitus on purkaa mahdollisia stereotypioita sukupuoleen liittyen. Lasta pyritään siis huomioimaan yksilönä, jolla on persoonallisuus ja kiinnostuksen kohteet. Jokaisella tulee olla myös oma tila, jota ei ylitetä ilman lupaa. Jokainen tarvitsee omaa tilaa ja sitä tulee kunnioittaa, mutta tilan määrittelee kukin henkilökohtaisesti itse. Jokaisella yksilöllä on myös oikeus omaan tavaraan, jota ei oteta tai kosketa ilman henkilön lupaa. Kaikki kolme askelta luovat yksilölle oikeuksia ja turvallisuuden tunnetta. (Teräs 2005, 45–47.)

4 SUKUPUOLISENSITIIVISYYS JA SUKUPUOLTEN VÄLINEN TASA-ARVO VARHAISKASVATUKSEN KENTÄLLÄ

4.1 Videoinnin havainnointi

Havainnoimme videoinnin avulla kasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Videoinnin avulla huomasimme kasvattajien käyttävän sanallista vuorovaikutusta lasten kanssa melko vähän, ellei heitä tarvinnut kieltää tai pyytää tekemään jotain. Usein vapaampi keskustelunaihe lähti siis lapsen aloitteesta, johon aikuinen ei välttämättä yhtynyt vaan totesi lyhyesti esimerkiksi ”joo”. Kommunikaatio on tärkeää vuorovaikutuksessa ja suurin osa viestinnästä on sanallista. Tämän lisäksi vuorovaikutukseen kuuluu ilmeet, eleet ja asennot. (Virolainen 2014, 157) Tällaisia tilanteita pystyimme havainnoimaan paremmin videoiden avulla, sillä paikan päällä päiväkodissa niitä ei välttämättä huomannut. Ilman tilanteiden toistuvaa havainnointia tallenteelta, keskustelu vaikutti normaalilta ja osallistavalta. Kasvattajien ja lasten välisellä vuorovaikutuksella on suuri merkitys lapsen haluun leikkiä, oppia ja kokeilla eri asioita. Kasvattajan tulisi siis luoda lapselle hyvä ja turvallinen kasvatusympäristö (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 18).

Materiaalia analysoidessamme kiinnitimme huomiota siihen, millä tavalla kasvattajat kommentoivat lasten toimintaa, huomioivat ja antoivat ohjausta heille, sillä antamalla kehuja lapsen toiminnasta, lapsi saa tietoa siitä, millaiset tavat toimia ovat toivottavia ja arvostettavia (Ylitapio-Mäntylä 2012, 104). Arvioimme myös, kuinka paljon lapsille annettiin positiivista ja negatiivista palautetta heidän toiminnastaan. Tilanteesta huolimatta pojat saivat aina enemmän palautetta, sekä positiivista että negatiivista. Uskomme tämän johtuvan siitä, että poikien ajateltiin tarvitsevan enemmän ohjeistusta ja neuvontaa.

Sukupuolten välisiä toistuvia eroja oli havaittavissa erilaisissa ohjausta vaativissa tilanteissa, kuten ruokailussa. Huomasimme, että poikiin kohdistettu ohjaaminen oli hyvin paljon koskettamista, esimerkiksi hartioista ohjaamista omalle paikalle

tai kädestä pitämistä mukavaa leikkiä etsiessä. Heidän ohjaukseen käytettiin lasten omia nimiä enemmän kuin tyttöjen kohdalla. Tyttöillä puolestaan ohjaus oli lähes ainoastaan sanallista ja lyhyt kestoista. Esimerkiksi ”rupea pukemaan” – käsky kuvaa sitä kuinka lyhyesti tyttöjä ohjattiin ja oletettiin, että lapsi tottelee ja tekee asian ilman kummempaa tarkastelua ja ohjaamista. Oli mielenkiintoista huomata kuinka eri tavoin lapset saavat huomioita aikuista, etenkin ohjausta vaativissa tilanteissa. Hiljaisemmat ja ujommat lapset jäivät paljon ilman huomiota, koska heitä ei tarvinnut ohjata erikseen, vaan he menivät ryhmän mukana. Suurimmaksi osaksi kasvattajat käyttivät koko ryhmälle käsitettä ”lapset” eikä heitä eritelty suuremmin tyttöihin ja poikiin.

Päiväkodissa lapsen ja kasvattajan välisestä vuorovaikutuksesta saatetaan ajatella vain, että kasvattaja on aktiivinen vuorovaikuttaja ja tilanteen hallitsija. Ryhmän yhtenäisissä vuorovaikutustilanteissa kaikille lapsille tulisi antaa tarpeeksi aikaa hahmottaa kokemaansa ja tehdä aloitteita. (Virolainen 2014, 159.) Huomioimme videolta, että äänenkäytössä pojat olivat selkeästi vallitseva osapuoli. He saattoivat aikuisen kysyessä huudella vastauksia ilman lupaa ja näin hiljaisemmat, etenkin tytöt, jäivät heidän varjoonsa tuokioiden tehtävissä. Toisaalta näihinkin tilanteisiin puututtiin ajoittain, mutta tästäkin huolimatta melutaso oli jatkuvasti kova. Ruokailutilanteissa lapsia kutsuttiin yhteisesti syömään eikä heitä tarvinnut eritellä ”tytöt ja pojat tulkaa syömään”. Vuorovaikutusta aikuisten ja lasten välillä oli lähes yhtä paljon ja tasa-arvoisesti sekä äänenkäyttö oli yhtä sallittua sukupuolesta riippumatta.

Ruokailun yhteydessä poikia kehoitettiin enemmän varovaisuuteen esimerkiksi lautasta kantaessa pöytään. Aikuinen saattoi myös esimerkiksi istua poikien vieressä ja huomautella heille, että ruokaa on vielä jäljellä lautasella. Videolta välittyi myös tunne, että aikuinen yritti läsnäolollaan rauhoittaa poikavaltaista pöytää. Liittyikö tämä ohjaustapa juuri lapsiin, jotka olivat stereotyyppisiä ”villejä poikia” vai istuiko aikuinen rauhattomien lasten vieressä, jotka sattuiivat olemaan poikia, sitä emme saaneet videomateriaalin perusteella selville. Sukupuolelle poikkeavaa sanallista vuorovaikutusta tapahtui erittäin vähän videomateriaalin perus-

teella. Esimerkkinä tytön syödessä ruokaansa reippaasti verrattiin häntä nopeuden vuoksi Salama-Santeriin, jota voisi ajatella käytettävän enemmän poikien kohdalla. Ruokailutilanteissa pojat saivat selkeästi enemmän huomiota ja ohjeistusta varhaiskasvattajilta, kun taas tyttöihin kohdistui enemmän luottamusta.

Aamun toimintatuokiot olivat suhteellisen neutraaleja: ne eivät olleet suunnattu erityisesti tytöille eikä pojille. Niissä käytiin päivittäin läpi sää, viikonpäivä sekä päiväjärjestys. Toimintatuokioon vaihtelevuutta toivat erilaiset leikit, kuten käpyjen etsiminen ja kalojen onginta. Näistä oli tehty neutraaleja leikkejä esimerkiksi monipuolisilla väreillä ja kumpaakaan sukupuolta korostamatta. Päiväkodin tilat olivat järjestetty leikeittäin (Liite 6), kuten kotileikki, legot ja prinsessaleikit, mutta tilojen käyttäminen oli ainoastaan lapsista kiinni, eikä niitä ollut jaoteltu toiselle sukupuolelle sopiviksi tiloiksi. Huomioimme kiinnittyi myös päiväkotiympäristöön, koska sitä suunnitellessa tulee ottaa huomioon lasten kannalta esteettiset ja mielikuvitukselliset näkökulmat. Ympäristön tulee olla lapsille viihtyisä ja kannustava erilaisiin leikkeihin ja toimintoihin (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämissentrum 2005, 18). Värimaailma päiväkodissa vaihteli monipuolisesti leluissa, tavaroissa ja askarteluissa (Liite 4), mutta seinät olivat maalattu molemmilla sukupuolille sopivilla väreillä.

Osassa aamupiireistä luettiin myös satuja samasta kirjasta, jossa päähenkilönä seikkaili poika. Kirjassa esiintyi myös jonkin verran niin sanotusti enemmän pojille suunnattuja mörköjä, zombeja sekä kliseisiä sanontoja, kuten ”mies yli laidan”. Tarinat sisälsivät myös sukupuolisensitiivisiä asioita, kuten isä laittamassa ruokaa. Yleisesti havainnoimamme osaston kirjat olivat monipuolisia, mutta kirjat yleensä sisälsivät enemmän niin sanotusti joko tytöille tai pojille suunnattua asiaa. Esimerkiksi monissa kirjoissa esiintyi vain prinsessoja tai ainoastaan autoja (Liite 5).

Pääosin toimintatuokioissa lapset saivat istua haluamalleen paikalle, mutta varhaiskasvattajat saattoivat vaihdella etenkin poikien istumajärjestystä, jotta tilanne rauhoittuisi. Myös tytöt saattoivat keskustella keskenään, mutta siihen puututtiin

yleensä sanallisesti pyytämällä heitä hiljentymään. Poikien virheisiin suhtauduttiin yleensä suoralla teolla, jotta tilanne saataisiin hoitumaan. Lapset saatettiin myös järjestää istumaan vastakkaisen sukupuolen kanssa tyttö-poika-järjestykseen. Tämä yleensä aiheutti lapsissa erimielisyyksiä ja rauhattomuutta, vaikka järjestelyä oli käytetty jo pitemmän aikaa ”toiminnan rauhoittamiseksi”. Lastentarhanopettaja perusteli istumajärjestystä toimivaksi tavaksi rauhoittaa lapset eikä sillä ollut tekemistä sukupuolen tai sukupuolisensitiivisyyden kanssa. Sekä tasa-arvoisesta kohtelusta poikettiin, että myöhässä tullut tyttö sai mennä istumaan toisen tytön viereen huolimatta siitä, että lapset huomauttivat asian epäoikeudenmukaisuudesta aikuiselle. Tasa-arvon näkökulmasta lapset eivät pystyneet vaikuttamaan asiaan, vaan tytöille annettiin etuoikeus olla toisen tytön vieressä muiden tyytyessä tyttö-poika -istumajärjestykseen. Ajattelevatko kasvattajat, että tytöt ovat rauhallisempia toimijoita, ettei heidän kanssaan sääntöjä tarvinnut noudattaa niin tiukasti? Tässä videotintikohdasta saattoi huomata selkeän sukupuolistereotyyppisen ajattelutavan kasvattajan mallissa, että ”rauhattomille” pojille haluttiin luoda järjestystä ja ”rauhalliset” tytöt saivat enemmän vapauksia.

Päivittäin myös lapsilla oli aikaa vapaaseen leikkiin, jolloin he saivat valita oman mielensä mukaan, mitä alkavat leikkimään. Lapset saattoivat esimerkiksi askarrella, pelata lautapelejä, rakentaa legoilla, leikkiä prinsessoja tai kotileikkiä. Mikäli tyttö ja poika olivat samassa tilanteessa, molemmat vailla leikkiä, huomasimme esimerkiksi yhdessä tapauksessa aikuisen etsivän pojan kanssa häntä kädestä pitäen tälle mieluisaa leikkiä. Tytön kysyessä apua samaan tapaan hänet sivuutettiin merkityksettömällä kommentilla, jonka jälkeen tyttö jäi itse etsimään leikki-seuraa ja sopivaa leikkiä. Kasvattajien tulisi huomioida kaikki lapset yksilöinä, antaa huomiota, ohjausta ja hoivaa sekä äänekkäille että hiljaisille lapsille (Ylita-piola-Mäntylä 2012, 78). Videoilla toistuvia käytäntöjä olivat myös tyttöjen keskinäiset leikit osaston ulkopuolella olevassa tilassa samaan aikaan, kun suurin osa pojista leikki aikuisten valvonnan alla varsinaisen osaston tiloissa. Pohdimme tämän johtuvan siitä, että tyttöjen leikit pysyivät yleensä rauhallisina, eivätkä tytöt tarvinneet lapsen ja kasvattajan välisen hyvän luottamuksen vuoksi kokoaikaista valvontaa.

Videoimme myös lasten vapaata leikkiä, koska leikkiessään lapset tutkivat ympäröivää maailmaa ja oppivat uusia asioita. Lapset leikkivät omaksi ilokseen ja saavat siitä suurta tyydytystä sekä se on vuorovaikutustaitojen harjoittelemista jo pienestä pitäen. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 20–21). Lapset valikoivat leikkejä usein sukupuolelle tyypillisellä tavalla, mutta poikkeuksiakin valinnassa esiintyi. Esimerkiksi muovailuvahalla leikkiminen oli tytöille leipomista, mutta pojat vain muovailivat. Poikkeavana esimerkkinä eräs pojista pyysi lupaa mennä käyttävän toisella puolella olevaan prinsessaleikkiin. Kasvat-
tajasta huomasi, että hän hieman hämmäsi pojan pyynnöstä, mutta leikkiin pääsivät kaksi poikaa ja kaksi tyttöä. Hetken kuluttua tilanteen ulkopuolelta tuli tyttö pyytämään pääsyä prinsessaleikkeihin, jolloin hän sai kieltävän vastauksen, koska sinne oli mennyt jo neljä lasta. Tämän jälkeen hän kysyi pääsyä legoleikkeihin (prinsessaleikin viereen), mutta kasvattaja totesi aikaisemmin kysyneiden poikien menneen jo sinne. Tämä oli stereotyyppinen oletus siitä, kun poika haluaa mennä tytöille tyypilliseen leikkiin, mutta aikuinen olettaa hänen tarkoittaneen muuta, vaikka lapsilla voi olla sukupuolesta riippumatta erilaisia mielenkiinnon kohteita (Ylitapio-Mäntylä 2012, 59). Toinen ryhmälle tyypillinen menetelmä oli että yksi aikuisista kokoaa osan pojista pöydän ääreen pelaamaan rauhallisesti lautapelejä. Oletuksena oli siis, että poikien kokoaminen aikuisen seuraan rauhoittaa koko ryhmän toimintaa. Stereotypioista huolimatta videoilla esiintyi kasvattajan kokoama sekalainen ryhmä tyttöjä ja poikia, joiden kanssa hän luki askartelulehteä. Yhdessä he ihastelivat erilaisia askarteluita korostamatta mitenkään tytöille tai pojille tyypillisiä askarteluja.

Vapaan leikin jälkeen seurasi pihalle meno. Tämä oli yksi tilanne, jossa kasvattajalla oli hyvin erilainen tapa kohdata tytöt ja pojat. Pääsääntöisesti tyttöjä ei autettu ulkovaatteiden pukemisessa, muutoin kuin jos lapsi itse tuli pyytämään apua hankalampiin tilanteisiin, esimerkiksi kurahanskojen tai lahkeiden laittamiseen. Tyttöjä myös kehoitettiin pukemaan reippaasti ja saatettiin jopa huomauttaa, ettei lapsi pääse myöhemmin pidettävään ryhmätuokioon muiden ”kili”-ryhmäläisten kanssa, jos hän ei ehdi olla tarpeeksi ulkona. Kili-ryhmässä osaston vanhimmat lapset harjoittelevat kielellisiä ja liikunnallisia asioita. Myös tytöt saivat osakseen paljon lyhyitä kehotuksia, kuten ”ala nyt pukemaan”. Havaitsimme myös tilanteita,

joista huomasi selkeästi tytön tarvitsevan apua, mutta kasvattajat eivät kuitenkaan huomanneet auttaa tyttöä, vaan jatkoivat poikien ”liukuhihna”-pukemista.

Kasvattajien tulisi huomioida tietoisesti ryhmän kaikkia lapsia tasapuolisesti, koska päiväkotiympäristössä lapsi oppii ja ottaa mallia vertaisiltaan. Kun lapsi pääsee itse tietoisesti yhdistämään aiemmin oppimaansa tietoa vanhaan tietoon, hän ymmärtää oppimansa. Kasvattajien tulisi ohjata ja auttaa lapsia syvällisemmin oppimaan asioita ryhmässä muiden lasten kanssa. (Kuokkanen 2014, 59)

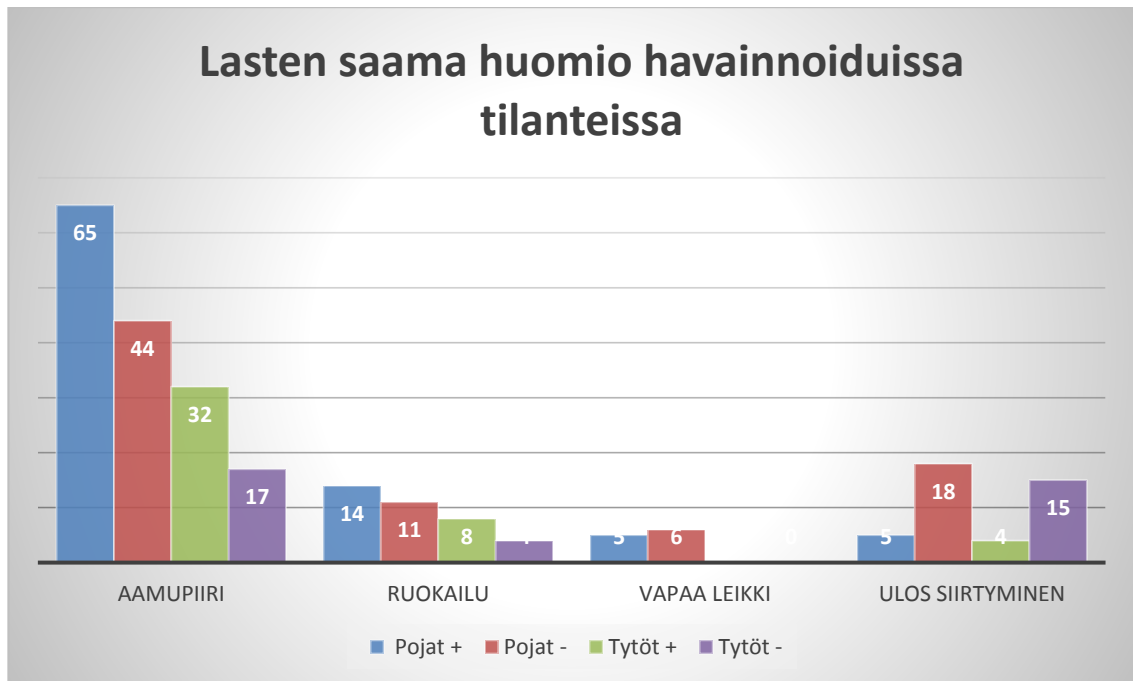
Pojat saivat uloslähtötilanteissa lähes kaiken huomion. Kasvattajat tulivat automaattisesti poikien luo ja alkoivat auttaa pukemisessa, vaikkei lapsi sitä välttämättä pyytänyt. Huomioimme myös sen kuinka paljon 5-vuotiaita ”isoja” poikia autettiin, vaikka he osasivat jo pukea omatoimisesti. Harvoin tilanteissa näki, että poika olisi saanut yrittää pukea itse ja pyytää apua vasta sitten, jos tarvitsi sitä. Myös pojille laitettiin vaatteet valmiiksi vaatteet esille. Esimerkiksi eräässä tilanteessa lasta kehoitettiin pistämään ”napa piiloon” ja lapsi teki työtä käskettyä. Kuitenkin aikuinen toisti lapsen pukiessa ”tule tänne niin minä autan”, vaikkei lapsi apua tarvinnut. Poikia nuhdeltiin helposti myös hitaasti pukemisesta ja vedottiin stereotyyppisesti poikien vauhtisuosikkiin Salama McQueeniin. Tämän tarkoituksena kasvattajilla oli motivoida lasta nopeampaan pukemiseen piirrettyhahmon avulla. Eräässä tilanteessa myös tyttöä yritettiin motivoida vertaamalla sukan pukemistilannetta Tuhkimoon ja lasikenkään, jotta lapsi suostuisi pukemaan kyseiset sukat. Kumpikaan tilanne ei kyseisillä videointikerroilla johtanut tulokseen johon aikuinen yritti johdatella. Onko oletuksena siis, etteivät pojat osaisi pukea reippaasti ilman apua ja tämän takia heidät on totutettu helposti saatavaan apuun? Myös pukemistilanteissa kasvattajien huomion jakautuminen sukupuolten välillä siis erottui.

Kokosimme yhteenvedon videoinnin avulla havainnoiduista tilanteista (Kuvio 1), sillä halusimme selkeyttää tulosten tulkintaa. Kuviossa siis näkyy lasten saama myönteinen ja kielteinen huomio eri tilanteissa sekä huomion jakautuminen sukupuolen mukaan. Pyrimme havainnoimaan videoilta kasvattajan antamia positiivisia ja negatiivisia kommentteja sekä sitä, kuinka aikuisten ja lasten välinen kommunikaatio sujui. Havainnoimme aikuisen käyttämää sanallista ja sanatonta

ohjausta sekä rajasimme kyseiset havainnot joko positiiviseksi tai negatiiviseksi. Esimerkiksi käskymuodot rajasimme negatiivisiksi ja pyyntömuodot positiivisiksi. Näin ollen kuviossa näkyy sekä poikien että tyttöjen saama kielteinen ja myönteinen huomio numeraalisessa muodossa.

Aamupiireissä ja ruokailutilanteissa kasvattajat antoivat huomionosoituksia selkeästi enemmän lapsille kuin muissa havainnoiduissa tilanteissa. Aamupiireissä poikien saamia positiivisia huomionosoituksia oli 65 kappaletta, kun taas negatiivisia oli 44. Tyttöillä vastaavasti positiivisia oli 32 kappaletta ja negatiivisia 17. Ruokailussa pojat saivat 14 positiivista sekä 11 negatiivista huomionosoitusta ja tytöt puolestaan 8 positiivista sekä 4 negatiivista. Vapaassa leikissä aikuiset eivät juurikaan huomioineet lapsia. Kuviosta näkyy, kuinka tytöt eivät saaneet ollenkaan huomiota vapaan leikin alkamisen jälkeen ja poikienkin saama huomio oli vähäistä. Heille positiivisia huomionosoituksia kertyi vain 5 ja negatiivisia 6 kappaletta. Myös lasten pukiessa ulkovaatteita huomionosoitukset olivat melko vähäisiä sekä negatiivissävytteisiä. Tyttöjen saamia positiivisia huomionosoituksia havaitsimme vain 4 kappaletta ja negatiivisia 15. Pojilla vastaavasti positiivisia huomionosoituksia oli 5 kappaletta sekä negatiivisia 18. Kokonaisuudessaan huomionosoitukset jakautuivat siis enemmän pojille. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että pojat saavat sekä vaativat enemmän huomiota kuin tytöt, eivätkä kasvattajat huomaa jakavansa eri tavalla huomiota tyttöjen ja poikien kesken (Ruusunen 2005, 6). Kyseinen tutkimustulos on siis myös havaittavissa opinnäytetyömme videoidusta materiaalista.

Kuvio 1. Lasten saama huomio havainnoiduissa tilanteissa

4.2 Kyselyiden tulokset

Päätimme lähteä käymään kyselyitä (Liite 1) läpi kysymyskohtaisesti. Jaoimme kyselyt vastausten perusteella osiin, jotta niitä olisi helpompi tulkita. Kyselyymme oli siis antanut vastauksensa seitsemän lastentarhanopettajaa ja yksitoista lastenhoitajaa. Kyselylomakkeita lähetimme kokonaisuudessaan 34 kappaletta, joten vastausprosentiksi jäi noin 53 %. Kysyimme kasvattajilta, minkä ikäisten lasten ryhmässä he työskentelevät, jotta näkisimme vaikuttaako se vastaustuloksiin. Kyselyt läpi käytyämme tulimme siihen tulokseen, että lasten iällä ei ollut merkitystä aikuisten näkökulmiin ja kokemuksiin aiheestamme. Myöskään kasvattajien koulutuksella ei ollut kyselymme tuloksissa selkeitä tai näkyviä eroja. Satunnaiset poikkeavuudet olemme kuitenkin huomioineet ja kirjanneet ylös käyttäen lastenhoitajasta lyhennettä LH ja lastentarhanopettajasta LTO.

Kyselyssämme pääsimme heti ensimmäisen varsinaisen kysymyksen kohdalla suoraan aiheeseen eli ”Mitä sukupuolisensitiivisyys mielestäsi tarkoittaa?”. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa lasten tasa-arvoista kohtelua sukupuolesta riippumatta. Tällä tavalla olivat vastanneet neljä

LH:ta, esimerkiksi yksi heistä oli vastannut ”kaikki samanarvoisia sukupuolesta riippumatta, annetaan mahdollisuus toimia oman kiinnostuksen mukaan, ilman sukupuolten välistä roolijakoa.” Osa vastaajista liitti sukupuolisensitiivisyys-käsitteen lasten leikkeihin ja siihen kuinka aikuinen häntä tukee ja ohjeistaa leikkimään ei-sukupuolelle tyypillisiä leikkejä. Vastaajat käsittivät sukupuolisensitiivisyyden neutraalina suhtautumisena lasten leikkivalintoihin. Heidän mielestään tässä kasvatustapahtumassa ei tulisi erotella sukupuolten välisiä rooleja. Lapsen tulisi siis saada ilmentää sukupuoli rooliaan omalla tavallaan.

Kolmanteen ryhmään jaoimme vastaukset, joissa kasvattaja oli sitä mieltä, että sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa pyrkimystä huomioida yksilöllisyys kasvatuksessa. Lapseen ei tulisi siis suhtautua tyttöinä tai poikana. Myöskään lapsen toimintaa ei tulisi arvioida tai arvostella sukupuolen mukaan. Vastanneiden mielestä kasvatuksessa tulisi siis huomioida lasten yksilölliset kiinnostuksen kohteet ja ominaispiirteet. Esimerkiksi yhdessä vastauksessa kasvattaja perusteli vastauksensa siten, että myös tyttö voi olla raju ja poika herkkä. Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan siis herkkyyttä huomioida sukupuolen erilaiset vaikutukset lasten kasvussa (Suomen Setlementti ry 2013). Osa vastaajista oli siis oikeilla jäljillä siitä, mitä sukupuolisensitiivisyys käytännössä on.

Osa kyseisen kysymyksen vastauksista ei tuottanut tulosta tutkimukseemme. Yksi vastaajista vastasi: ”En tiedä” ja kaksi vastaajista ei ollut kirjoittanut mitään. Tulkitsimme tyhjät vastaukset myös tietämättömyydeksi. Yksi kasvattajista oli vastannut ”Otetaan huomioon sukupuoleen liittyvät käsitykset”, emme osanneet tulkita vastausta, sillä kasvattaja ei ollut määritellyt ”sukupuoleen liittyviä käsityksiä”.

Kuvio 2. Mitä sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa?

Kokosimme vastaukset taulukkoon (Kuvio 2) ja yhteenvetona voimme todeta, että kasvattajien käsitys sukupuolisensitiivisyydestä oli siis jaettavissa neljään osaan. 22 % vastaajista yhdisti sukupuolisensitiivisyyden sukupuolten väliseen tasa-arvoiseen kohteluun. Saman verran vastaajista olivat ohittaneet kysymyksen, vastanneet, etteivät tiedä sukupuolisensitiivisyyden käsitteen merkitystä tai vastausta ei voitu tulkita. Yhdistimme kyseiset vastaukset vastaajien tietämättömyyteen asiasta. 28 % vastaajista yhdisti käsitteen lasten leikkiin ja tapaan, jolla aikuinen suhtautuu leikkivalintoihin tai ohjaa lasta leikkiin. Myös 28 % vastaajista ajatteli sukupuolisensitiivisyyden tarkoittavan sitä, että lapsi huomioidaan yksilöllisesti sukupuolesta riippumatta.

Toinen aiheitamme koskeva kysymys oli ”Mitä sukupuolten välinen tasa-arvo mielestäsi tarkoittaa?”. Kaksi vastaajista oli jättänyt kohdan tyhjäksi, mikä oli mielestämme erikoista. Oletimme tämän kysymyksen olevan melko selkeä, sillä se ei koske ainoastaan varhaiskasvatusta, vaikka kyselyssämme se liitettiinkin varhaiskasvatukseen, vaan kyse on Suomessa yleisestä arvosta. Toinen vastaajista oli LH ja toinen LTO.

Viisi vastaajista tulkitsi sukupuolten välisen tasa-arvon selkeästi tyttöjen ja poikien väliseksi tasa-arvoksi. Heidän mielestään tyttöjä ja poikia tulisi kohdella tasa-arvoisesti, eikä heidän mielestään ole sukupuoliutuneita leikkejä. Kahdeksan vastaajista oli lähes samaa mieltä sukupuolten välisestä tasa-arvosta. He käyttivät tyttöjen ja poikien sijaan käsitettä sukupuoli, kuten esimerkiksi ”Ketään ei saisi suosia tai syrjiä sukupuolen perusteella”. Heidän mielestään molemmat sukupuolet tulisi mieltää yhtä arvokkaiksi. Kolme vastaajista ei ollut huomionnut vastauksissa päiväkotia tai varhaiskasvatusta lainkaan, vaan he olivat antaneet yleismaallisen vastauksen, huolimatta siitä, että kysely koski varhaiskasvatuksen aluetta ja sukupuolta. Esimerkiksi yksi vastauksista oli ” Oikeutta olla juuri sitä mitä haluaa”. Vastauksissa käsiteltiin myös sitä, että kumpikaan sukupuoli ei ole parempi ja palkkatason tulisi olla sama sukupuolesta riippumatta. Kuten osa kasvattajista oli vastannut, sukupuolten välisellä tasa-arvolla tarkoitetaan yhtäläistä arvostusta sekä yhdenvertaista kohtelua arjen eri tilanteissa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015).

Kuvi 3. Mitä sukupuolten välinen tasa-arvo tarkoittaa?

Kokosimme taulukkoon (Kuvio 3) yhteenvedon vastaajien käsityksistä siitä, mitä sukupuolten välinen tasa-arvo tarkoittaa. Myös tässä voitiin havaita neljänlaisia

näkemyksiä. 11 % vastaajista oli jättänyt vastaamatta kysymykseen. 28 % vastaajista korosti jakoa tyttöihin ja poikiin sekä heidän väliseen tasa-arvoon. Lähes samalla tavalla vastasivat 44 % vastaajista, mutta he käyttivät yleisesti käsitettä sukupuolesta, eivätkä eritelleet kumpakaan sukupuolta erikseen. 17 % vastaajista antoi yleismaallisen vastauksen siitä, mitä sukupuolten välinen tasa-arvo heidän mielestään tarkoittaa. He eivät siis huomioineet käsitettä varhaiskasvatuksen yhteydessä, vaan yleisesti naisten ja miesten välisenä tasa-arvona.

Olimme asettaneet kyselyymme vastaus mahdollisuuden 1-5 siten, että vastanneilla oli mahdollisuus olla täysin eri mieltä (1) tai täysin samaa mieltä (5). Mikäli henkilö ei osannut sanoa mielipidettään asiasta oli vastaus vaihtoehtona ”en osaa sanoa” (3). Kyselyssä oli myös mahdollisuus vastata osittain eri mieltä (2) tai osittain samaa mieltä (4). Halusimme antaa useamman vastaus vaihtoehdon, jotta kyselyymme tulisi riittävästi monipuolisia vastauksia tai ainakin siihen olisi mahdollisuus. Valmiit vastausvaihtoehdot ovat yksinkertaisempi tulkita avoimien kysymysten rinnalla ja sopivat siksi opinnäytetyömme laajuuteen.

Ensimmäinen väittämä oli ”Koen saaneeni riittävästi tietoa sukupuolisensitiivisestä ja tasa-arvoisesta kasvatuksesta työpaikkani kautta”. Yksi vastaajista koki ettei ollut saanut yhtään tietoa aiheesta työpaikkansa kautta, mikä oli huolestuttavaa, koska esimerkiksi tasa-arvo on kirjattu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 12). Kaksi vastaajista oli osittain eri mieltä väittämän kanssa. Tulkitsimme vastauksen niin, että työpaikalla on mahdollisesti sivuttu aihetta tai vain toista niistä: sukupuolisensitiivistä tai tasa-arvoista kasvatusta. Neljä vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään väittämästä. On mahdollista, että he eivät osanneet vastata väittämään selkeää vastausta, koska eivät esimerkiksi muista saaneensa tietoa aiheista työpaikkansa kautta. Väittämän kanssa osittain samaa mieltä olivat neljä vastanneista. Tulkitsemme vastauksen niin, että he ovat saaneet tietoa aiheista, mutta niitä olisi voitu käsitellä enemmänkin. Uskomme tiedonvälityksen puutteen johtuvan siitä, että käsite sukupuolisensitiivisyys on edelleen melko tuntematon: varhaiskasvatukselliseen tutkimukseen kyseinen käsite tuli vasta 2000-

luvulla, jolloin Suomessa ilmestyivät ensimmäiset väitöstutkimukset aiheesta (Ylitalpio-Mäntylä 2012, 143–144).

Kuusi vastanneista oli täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Suurin osa vastanneista koki siis saaneensa riittävästi tietoa aiheista työpaikkansa kautta. Oli mielestämme positiivista havaita, että moni koki tiedonsaannin riittäväksi, sillä esimerkiksi sukupuolisensitiivisyys on aikuisten projekti: sillä haastetaan kasvattaja tunnistamaan asenteensa ja arvonsa sekä tiedostamattomat ajatuksensa sukupuolesta (Henkel 2010, 50; Kujala & Syrjäläinen 2010, 31,34).

Seuraavaksi kysyimme ”Tuetaanko päiväkodissanne lapsen sukupuolen moninaisuutta?”. Tähän valitsimme vastaus vaihtoehdoksi sekä monivalinnan (1-5) että avokysymyksen perustelua varten. Halusimme saada tähän kysymykseen konkreettisia esimerkkejä, miten lapsen sukupuolen moninaisuutta tuetaan tai ei tueta. Vastaukset jakaantuivat monivalinnan perusteella suurimmaksi osaksi osittain samaa mieltä ja täysin samaa mieltä – väittämien kesken. Kasvattajat siis tukevat mielestään omassa päiväkodissään lapsen sukupuolen moninaisuutta päivittäisessä arjessa, mutta myös epävarmuus näkyi vastauksien jakaantumisessa. Lasta voidaan tukea esimerkiksi huomioimalla hänen positiiviset taidot ja vahvuudet, sillä oleellista on, että kasvattaja huomaavat, milloin lapsi nauttii: näin voidaan luoda onnellisuutta sekä hyvinvointia kasvuympäristöön. (Korhonen 2006, 189).

Osittain samaa mieltä olevat vastaajat perustelivat vastaustaan siten, että päiväkodissa pyritään monipuolistamaan lapsen leikit sukupuoleen katsomatta sekä kohtelemaan lapsia tasa-arvoisesti. Täysin samaa mieltä – vastanneet perustelivat vastauksia niin, että pojat saavat leikkiä tyttöjen leikkejä ja toisin päin. Perustelu oli mielestämme melko suppea ja kapeakatseinen, sillä sukupuolen moninaisuus oli perusteltu vain leikkeihin viitaten. On totta, että kasvattajan tehtävänä on järjestää tilanne leikille mahdolliseksi (Korhonen 2006, 197.) ja näin tukea myös sukupuolen moninaisuutta leikkien välityksellä, mutta lasta tulisi tukea kokonaisvaltaisesti arjen asioissa. Emme kuitenkaan voi päätellä, etteivätkö vastaajat ymmärtäisi täysin sukupuolen moninaisuutta, sillä leikki on olennainen osa

lapsen arkea, jolla on helppo perustella lapsen kanssa tehtävää toimintaa esimerkein. Yksi vastaajista oli osittain eri mieltä kysymyksen kanssa ja perusteli asian riippuvan päiväkodin henkilökunnasta. Itse hän kuitenkin koki tukevansa lapsen sukupuolen moninaisuutta. Kaksi vastaajista ei valinnut monivalintavaihtoehtoa, mutta olivat vastanneet, että lapsi saa olla sellainen kuin on ja toteuttaa itseään haluamassaan leikissä. Avovastausten perusteella vaikuttaa siltä, että kyseisissä päiväkodeissa tuettaisiin lapsen sukupuolen moninaisuutta kohtalaiseen hyvin.

Halusimme kysyä ”onko lapsella mahdollisuus käyttäytyä vallitsevien sukupuoliroolien rajojen ulkopuolella päiväkodissanne?”. Kysymys hipoo sisällöltään samaa asiaa kuin edellisessä, mutta halusimme liittää kyselyyn samankaltaisia kysymyksiä, jotta näemme ovatko vastanneet ymmärtäneet kysymykset tai onko vastausten välillä selkeitä eroja. Myös tähän kysymykseen suurin osa vastasi olevansa osittain tai täysin samaa mieltä. Ainoastaan yksi vastaajista ei osannut kommentoida tähän kysymykseen. Hän oli kuitenkin sitä mieltä, että lapsen sukupuolen moninaisuutta tuetaan melko hyvin, joten voi olla, ettei hän ymmärtänyt kysymystä tai ei ollut havainnut asiaan liittyviä tilanteita päiväkodissa. Kasvattajat vastasivat kuitenkin pääsääntöisesti hyvin samalla tavalla molempiin kysymyksiin. Tästä voimme päätellä, että suurin osa vastaajista on tietoisia sukupuolisenä tunnetusta kasvatuspedagogiikasta ainakin osittain. He myös näkevät lapset yksilöllisine tarpeineen ja osaavat huomioida yksilöiden tarpeen kokea ja oppia asioita sekä tukevat lapsen persoonallisuutta.

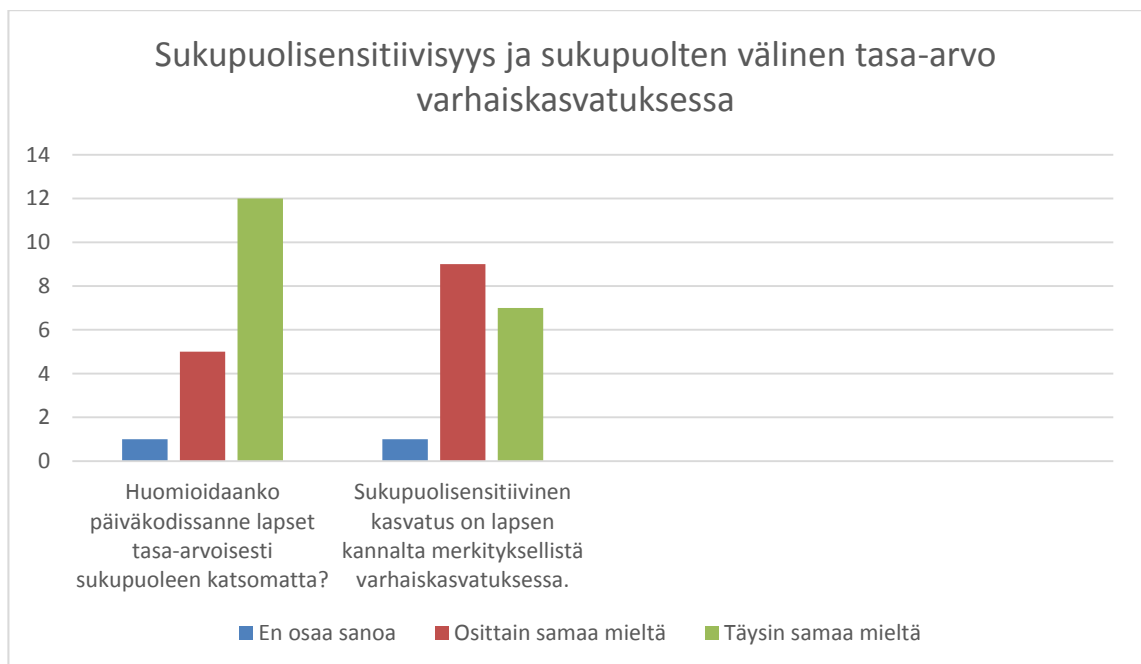
Seuraavaksi väitimme ”Lapsen biologinen sukupuoli vaikuttaa siihen, millaisia odotuksia hänelle luodaan”. Vastaukset jakaantuivat kahteen ääripäähän. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli neljä vastaajista. He siis kokivat, ettei lapsen biologisella sukupuolella ole vaikutusta siihen, millaisia odotuksia lapselle luodaan esimerkiksi hänen toiminnassaan. Loput vastaajista olivat väittämän kanssa osittain tai täysin samaa mieltä. Vastaukset olivat siis ristiriidassa siihen, että lapsen sukupuolen moninaisuutta tuettaisiin ja lapsella olisi mahdollisuus käyttäytyä sukupuoliroolien rajojen ulkopuolella. Tulkitsimme vastaukset siten, että kasvatta-

jilla saattaa olla ennakko-oletuksena, että esimerkiksi tyttö pitää vaaleanpunaisesta. He kuitenkin pyrkivät sukupuolisensitiiviseen ja tasa-arvoiseen kasvatukseen ennakko-oletuksista huolimatta.

Kysyimme myös ”Huomioidaanko päiväkodissanne lapset tasa-arvoisesti sukupuoleen katsomatta?”. Valtaosa vastaajista oli täysin sitä mieltä, että huomio lasten välillä on sukupuolesta riippumatta tasa-arvoista. Tasa-arvoisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan siis kaikkien lasten oikeuksien, velvollisuuksien ja mahdollisuuksien takaamista tasapuolisesti sukupuolesta riippumatta, mutta näiden takaamiseksi kasvattajan tulisi saada tukea tullakseen tietoiseksi omista epätasa-arvoistavista toimintamalleistaan (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2012). Kasvattajien tuen tarve kävi myös ilmi kyselyn tuloksista, sillä viisi vastaajista epäröi tasa-arvoisuuden toteutumisesta vastaamalla olevansa osittain samaa mieltä ja yksi ei osannut sanoa mielipidettään. Omien havaintojemme perusteella pohdimme vastaajien ehkä tarkoittaneen sitä, että kohtaamisia ja päätöksiä, joissa tasa-arvoa ei huomioida, tapahtuu huomaamatta, jolloin toiminta ei ole täysin tasa-arvoista.

Myös ”Sukupuolisensitiivinen kasvatus on lapsen kannalta merkityksellistä varhaiskasvatuksessa” – väittämään vastanneista suurin osa oli osittain tai täysin samaa mieltä. Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen tarkoitus on, että jokaisella lapsella on mahdollisuus tehdä omia valintoja sekä toimia omien kiinnostuksen kohteiden mukaan ilman, että sukupuolen stereotypiat rajoittavat toimintaa (Kujala & Syrjäläinen 2010, 31–32). Toisien sanoen sukupuolisensitiivinen kasvatus on merkityksellistä, sillä siinä kasvattaja huomioi jokaisen lapsen yksilönä sen sijaan, että tarkastelisi vain sukupuolten välisiä eroja. Kaksi vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään väittämästä, mutta he eivät myöskään tienneet, mitä sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa, joten päättelimme vastausten johtuvan tietämättömyydestä.

Kuvio 4. Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolten välinen tasa-arvo varhaiskasvatuksessa.

Kuvioon neljä (Kuvio 4) kokosimme yhteenvetona mielestämme kyselymme tärkeimmät kysymykset opinnäytetyömme kannalta. Molempiin kysymyksiin vastaukset painottuivat kohtiin ”osittain samaa mieltä” ja ”täysin samaa mieltä”. Muutama vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään ja yksi vastaajista oli jättänyt sukupuolisensitiivisyyttä koskevaan kysymykseen vastaamatta. Kukaan vastaajista ei siis vastannut kumpaankaan kysymykseen olevansa täysin eri mieltä tai osittain eri mieltä. Vastausten perusteella suurin osa kasvattajista siis kokee, että heidän päiväkodissaan lapset kohdataan tasa-arvoisesti. Myös sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa koetaan lapsen kannalta merkitykselliseksi, mutta vastausten perusteella kasvattajat eivät koe sen olevan yhtä tärkeä asia, kuin sukupuolten välinen tasa-arvo.

Kyselylomakkeen viimeiseen kysymykseen ”Onko päiväkodissanne havaittavissa sukupuoliutuneita käytäntöjä, kuten lapsien ohjaamista niin sanottuihin sukupuolelle tyypillisiin leikkeihin?” valtaosa vastasi olevansa osittain samaa mieltä, mutta myös muutamia poikkeuksia löytyi. Tässäkin pystymme tulkitsemaan, että vaikka sukupuolen moninaisuutta tuettaisiin, on päiväkotiympäristössä havaittavissa sukupuoliutuneita käytäntöjä aikuisen toimesta. Uskomme tämän johtuvan

siitä, että kasvattajat ovat tottuneet ”vanhanaikaiseen” tyttö-poika – jaotteluun ja aikaisemmasta kasvatustyylistä luopuminen ja uuden oppiminen voi olla pyrkimyksistä huolimatta vaikeaa. Kaksi vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään, mutta toinen heistä oli vapaaehtoisesti perustellut, että lapsen oma kiinnostus ohjaa leikkiin vaihtoehtojen moninaisuudesta huolimatta. Tulkitsimme, että kasvattajat saattavat tuntea lapset ja näin ohjata heitä kiinnostuksen mukaan leikkeihin, jotka saattavat olla niin sanotusti sukupuoliutuneita. Kaksi vastaajista kuitenkin olivat sitä mieltä, että sukupuoliutuneita käytäntöjä ei ole havaittavissa tai niitä on vähän. Kyseiset vastaukset saattoivat johtua siitä, etteivät kasvattajat ymmärtäneet mitä sukupuoliutuneilla käytännöillä tarkoitetaan tai sitten käytännöt eivät näy selkeästi nykypäivän varhaiskasvatuksessa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Videoinnin perusteella myönteistä sanallista vuorovaikutusta esiintyi melko vähäisesti kasvattajan ja lasten välillä. Tämä oli huolestuttavaa, koska kommunikaatio on tärkeä osa vuorovaikutusta ja se rakentuu suurimmaksi osaksi viestintää (Virolainen 2014, 157). Huomasimme videoinnin olevan kätevä työmenetelmä opinnäytetyöllemme, sillä muuten olisi ollut vaikeampaa havainnoida vuorovaikutusta yksityiskohtaisemmin. Videoinnin avulla havaitsimme, millä tavalla kasvattajat kohtasivat lapsia eri tilanteissa. Esimerkiksi aamupiireissä lapset saivat enemmän positiivista palautetta ja kannustusta kuin muissa tilanteissa. Uskomme tämän johtuvan siitä, että kasvattajat ovat varanneet enemmän aikaa aamupiirille, jonka tarkoituksena on olla opetuksellinen ja kasvattava tilanne, jossa lapsi pystyisi kehittämään itseään toimimaan ryhmässä ja oppimaan uusia asioita. Tilanteen kiireettömyys luo ilmapiirin, jossa positiivisen palautteen antaminen on helpompaa. Ulos siirryttäessä taas negatiivista palautetta oli enemmän havaittavissa ja uskomme tämän johtuvan tilanteen hektisyydestä, joka haluttiin ohittaa nopeasti. Pukeutumistila oli myös ahdas ja kaikki lapset sekä aikuiset olivat huoneessa samanaikaisesti, mikä varmasti osaltaan kiristi tunnelmaa ja helpotti kasvattajia antamaan lyhyitä käskeviä kommentteja lapsille. Jokainen tilanne tulisi kuitenkin ajatella kasvatustilanteena, eikä kiire saisi vaikuttaa niihin. Tilanteiden tulisi olla suunnitelmallisia ja niissä tulisi huomioida ajankäyttö ja ohjaus. Esimerkiksi kiireellisyyttä voitaisiin purkaa porrastamalla uloslähtötilanteita.

Ruokailutilanteet sujuivat rauhallisesti ja kiireettömästi. Lapset olivat tilanteessa omatoimisia ja olivat oppineet myös ruokailuun liittyvät hyvät käytöstavat. Myös aikuiset kohtasivat lapset myönteisemmin ja ohjaaminen tapahtui kiireettömästi ja lapsia huomioiden. Tästäkin tilanteesta voimme huomata, että kiireettömyys ja suunnitelmallisuus luovat myönteisyyttä erilaisiin kohtaamisiin aikuisten ja lasten välillä toisin kuin tilanteissa, joissa näkyy kiireellisyys ja epäjärjestys. Vapaaseen leikkiin siirryttäessä lapsilla oli valinnanvapaus leikkien suhteen, joitain stereotyyppisiä olettamuksia lukuun ottamatta. Edelleen joissakin tilanteissa kasvattajan omat ajatustavat ohjaavat heidän kasvatustapaansa ja tapaa ohjata lapsia. Esimerkiksi pojat saivat enemmän kehotuksia ja huomioita kuin tytöt. Uskomme

tämän johtuvan siitä, että poikien ajatellaan edelleen olevan villimpiä ja huolimattomampia kuin tytöt, joihin kasvattajat kohdistivat enemmän luottamusta. Tätä johtopäätöstä tuki myös, esimerkiksi pukemistilanne, jossa kaikki tytöt pukivat lähes omatoimisesti poikien saadessa jatkuvasti kehotuksia ja avustusta tarvitsematta. Saattaa olla, että kyseisen ryhmän pojat tarvitsevat enemmän aikaa ja tilaa oppiakseen tekemään itse asioita. Tässä haluamme painottaa tilanteiden kii-reettömyyttä ja suunnitelmallisuutta, jotta kasvattaja tukisi ja huomioisi lasten moninaisuutta. Lapsille tulisi antaa riittävästi aikaa ja ohjausta todellisten tarpeiden mukaan. Näin myös mahdollistettaisiin lapsia huomioivampi ja tasa-arvoisempi kasvatusympäristö, jossa lapsella olisi mahdollisuus kehittää eri osa-alueita omaan tahtiin ilman kasvattajan omia työhön vaikuttavia sukupuoli stereotyyppisiä oletuksia. Esimerkiksi kyselyiden perusteella kasvattajat huomioivat lapset yksilöllisesti ja tukevat hänen persoonallisuuttaan, mutta videomateriaalissa se ei näy käytännössä.

Videoiden perusteella voimme päätellä, ettei päiväkodissa painoteta sukupuolisensitiivistä kasvatustapaa. Videoista pystyi huomaamaan, etteivät kasvattajat ohjaamistapansa tai puheidensa perusteella huomioineet sukupuolisensitiivisyyttä kasvatuksessaan, eivätkä täysin ymmärtäneet mitä se käytännön tilanteissa tarkoittaa. Esimerkiksi kasvattajat perustelivat, että he askarteleivat myös poikien kanssa helmikoruja tarkoittaen sitä, että kyseessä ei ole vain tytöille suunnattu askartelu, eikä pojille keksitä silloin erikseen niin sanotusti ”poikamaisempaa” askartelua. Videoista päätellen kasvattajat ajattelivat sukupuolisensitiivisyyden tarkoittavan päiväkodin arjessa konkreettisesti näkyviä asioita, kuten värit ja leikit.

Myöskään kyselyiden perusteella suurin osa kasvattajista eivät täysin tiedäneet, mitä käsite sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa, mutta osalla vastaajista oli kuitenkin jonkinlainen käsitys aiheesta. Sekä kyselyiden että videoinnin perusteella voitiin päätellä, että kasvattajat yhdistivät lähinnä lasten valinnanvapauden leikkien suhteen sukupuolisensitiivisyyteen. Heidän mielestään sukupuolisensitiivisyyteen kuuluu myös se, ettei ole erikseen tyttöjen ja poikien leikkejä ja leluja. Sama vastaus toistui eri kysymysten ja useiden vastaajien kohdalla. Sukupuolisensitiivisen

kasvatuksen tarkoitus on, että jokaisella lapsella on mahdollisuus tehdä omia valintoja sekä toimia omien kiinnostuksen kohteiden mukaan ilman, että sukupuolen stereotyyppiat rajoittavat toimintaa (Kujala & syrjäläinen 2010, 31–32). Uskomme, että sukupuolisensitiivisyys on kasvattajille uusi asia ja siksi se ei välttämättä näy päivittäisessä kasvatuksessa.

Kyselyiden perusteella kasvattajat taas tiesivät melko hyvin, mitä sukupuolten välisellä tasa-arvolla tarkoitetaan, mutta videoinnissa se näyttäytyi eri tavalla. Päättelimme tästä, että tasa-arvo hallitaan teoriassa, mutta käytännöntasolla toteutus ei vastaa kasvattajien tietämystä. Vaikka tasa-arvoista kasvatusta jossain määrin näkyi myös videoinnissa, silti tuloksissa lasten kohtaaminen ei ollut tasa-vertaista. Tässäkin huomasimme sen, kuinka kasvattajat osasivat asian teoriassa, mutta käytännössä sen esiintyminen on heikompaa. Epätasa-arvoisuuden korostuminen videoinnissa saattoi myös johtua siitä, että kuvaamamme lapsiryhmä oli poikavaltainen. Uskomme, että tulokset olisivat olleet osittain tasa-arvoisemmat, mikäli ryhmässä olisi ollut enemmän tyttöjä.

Kyselyssämme kysyimme, kokevatko kasvattajat saaneensa työpaikkansa kautta tarpeeksi tietoa sukupuolisensitiivisestä ja tasa-arvoisesta kasvatuksesta. Suurin osa vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään, oli osittain eri mieltä tai täysin eri mieltä asiasta. Vain harvat olivat osittain samaa mieltä. Osa vastaajista koki kuitenkin saaneensa riittävästi tietoa aiheesta. Kasvattajien henkilökohtaiset kokemukset asiasta poikkeavat siis melko paljon toisistaan, mutta moni oli vastausten perusteella sitä mieltä, ettei ole saanut tarpeeksi tietoa työpaikkansa kautta aiheestamme. Johtopäätöksemme vastauksista on, että kasvattajat eivät ole käyneet keskustelua aiheesta riittävästi. Kysymyksessämme kysyttiin kahta asiaa yhtä aikaa ja uskomme tämän vaikuttaneen tuloksiin. Aikaisemman kysymyksen perusteella kasvattajat tietävät käytännön tasolla tasa-arvoisuuden merkityksen ja uskomme heidän saaneen siitä tietoa myös työpaikan kautta, sillä tasa-arvo on kirjattu myös varhaiskasvatussuunnitelmaan. Käsitteenä sukupuolisensitiivisyyttä ei suoranaisesti lue varhaiskasvatussuunnitelmassa ja on aiheena muutenkin vieraampi, joten uskomme tämän vaikuttaneen kasvattajien kokemukseen siitä, ovatko he saaneet aiheesta riittävästi tietoa. Kuitenkin tasa-arvon ollessa

tutumpi käsite, uskomme aiheiden kompensoivan toisiaan tuloksissa. Näin ollen tulos olisi voinut olla selkeämpi, mikäli molemmista aiheista olisi ollut oma kysymyksensä. Informaation saannin vähäisyys näkyi siis myös käytännössä osin epätasa-arvoisena kohtaamisena, mutta myös pelkistyneenä käsityksenä sukupuolisensitiivisyydestä.

Kasvattajien toiminnasta on havaittavissa sukupuoliutuneita käytäntöjä, mutta kyselyiden perusteella voimme päätellä heidän pyrkivän lasten tasa-arvoiseen kohtaamiseen. Uskomme sukupuoliutuneiden käytäntöjen osittain johtuvan varhaiskasvatuksen vanhoista toimintatavoista, kuten tyttö-poika -jaottelusta. Tuloksissamme näkyi, että lapsia pyrittiin kohtelemaan samalla tavalla, mutta epätasa-arvo korostui kuitenkin sukupuolten kesken. Omaksutusta kasvatustavasta luopuminen ja uuden oppiminen voi olla pyrkimyksistä huolimatta vaikeaa. Joillekin kasvattajille tämä voi olla hankalaa, jos ei löydy omakohtaista halua uuden kasvatustyylin oppimiseen sekä käytännön että teorian tasolla. Esimerkiksi sukupuolisensitiivisyys aiheena on tuntemattomampi ja saattaa olla, ettei sitä sen vuoksi koeta niin tärkeäksi osaksi varhaiskasvatusta. Tasa-arvo sukupuolten välillä puolestaan on aiheena tunnetumpi päiväkodin arjessa, joten sitä ei niin herkästi kyseenalaisteta toimintaa havainnoidessa. Johtopäätöksemmme on siis, että kasvattajien tulisi saada tukea ja koulutusta huomataksaan omat epätasa-arvoiset toimintamallinsa ja kohdella lapsia tasapuolisesti sukupuolesta riippumatta.

6 POHDINTA

Opintojemme alussa päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä ja vuoden 2014 keväällä nousi esille aihe, joka kiinnosti meitä molempia. Päätimme seuraavana syksynä, että hankimme opinnäytetyömme materiaalin videoinnin ja kyselyiden avulla. Alkuvuodesta 2015 päätimme rajata näkökulman siihen, kuinka aikuinen kohtaa lapset varhaiskasvatuksessa ja huomioidaanko kohtaamisessa sukupuolensensitiivisyys ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Tavoitteeksi työellemme asetimme, että päiväkotijossa videointi toteutettiin, hyötyisi opinnäytetyömme tuloksista. Tarkoituksenamme on lähettää valmis opinnäytetyömme kyseiseen päiväkotiin, jotta he voivat peilata tuloksia toteuttamaansa kasvatukseen ja mahdollisesti muuttaa joitain yksityiskohtia toiminnassa.

Videointi lähestymistapana oli meille täysin uusi ja otimme selvää millä tavalla se kannattaisi toteuttaa. Toteuttaminen oli erittäin kiintoisaa ja osin myös haasteellista. Koululta saimme kameran lainaan toteuttamiseen ja harjoittelimme sen käyttöä. Huolimattomuudesta johtuen kameran akku saattoi olla ensimmäisillä kerroilla tyhjä tai muistikortti täynnä. Meidän onneksemme videoitava päiväkotiryhmä otti meidät hyvin vastaan, mutta koko päiväkodin tilaisuudessa muut ryhmät eivät olleet saaneet informaatiota yhteisentoiminnan kuvaamisesta. Tämän takia jouduimme pohtimaan esimerkiksi kuvakulmaa uusiksi, jotta toisten ryhmien henkilöt eivät näkyisi videolla. Kuvakulman löytäminen oli välillä muutenkin hankalaa, jotta kasvattajien äänet kuuluisivat mahdollisimman selkeästi meluisassa ympäristössä. Myös aikataulujen sopiminen saattoi välillä olla haasteellista päiväkodin kuvauspäivän tai meidän kontaktituntien vuoksi, mutta yhteiset ajat saatiin kuitenkin sovittua. Videoiden läpikäyminen tuntui joskus turhauttavalta, sillä samat asiat toistuivat ja niitä jouduttiin käymään läpi uudestaan useaan kertaan. Saimme videoiden avulla kuitenkin hyvin materiaalia ja olemme siihen tyytyväisiä suuresta työstä huolimatta.

Toinen tapamme hankkia aineistoa oli kysely, jonka jälkikäteen mietittynä voimme suunnitella eri tavalla. Esimerkiksi, valmiit vastausvaihtoehdot jättivät tulokinnan varaa. Pohdimme, että kysymyksiä olisi voinut olla vähemmän ja kaikissa

olisi vaadittu perustelut, jotta olisimme saaneet kattavampia vastauksia. Kaikesta huolimatta, kyselyiden läpikäyminen oli videoiden analysointia helpompaa. Kyselyvastausten kerääminen puolestaan oli hankalampaa ajankohdan ja sekä aiheemme takia. Esimerkiksi osa kertoi jättävänsä suoraan vastaamatta aiheen tuntemattomuuden takia. Videoinnin ja kyselyiden lisäksi työstimme kevään 2015 aikana myös opinnäytetyömme teoria pohjaa. Kesän osalta aikataulumme meni täysin uusiksi, sillä toisella meistä oli muutto toiselle paikkakunnalle, toisella häät kesän puolivälissä ja molemmilla koko kesän kestävä vuorotyö. Tämän vuoksi oli todella vaikeaa sopia yhteistä aikataulua. Alkusyksystä tilanne kuitenkin helpottui, joten pystyimme kulkemaan toistemme luona kahden kaupungin välillä. Suurimman osan työstä teimme kasvotusten, sillä totesimme sen meille parhaaksi tavaksi. Syksyllä jatkoimme videoiden analysointia ja pääsimme myös kyselyihin käsiksi. Tulosten analysoinnissa toimme esille esimerkki tilanteita, joita videoinnissa selvisi. Halusimme tuoda opinnäytetyöhömme konkreettisia esimerkkejä kasvatustilanteista sekä saaduista tuloksista. Tämän vuoksi teimme esimerkiksi videoinnin tuloksista taulukon, joka konkretisoi tulosten kokonaisuutta. Halusimme tuoda tulokset selkeästi esille aiheen vähäisen näkyvyyden takia, sillä toivomme tuloksilla olevan vaikutusta, esimerkiksi videoilla olevan päiväkodin toimintaan jatkossa.

Olemme tyytyväisiä opinnäytetyöhömme, sillä saimme vastaukset tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksessa oli mukana vain muutama päiväkotitoiminta, joten tuloksia ei voida yleistää, mutta toivomme niiden herättävän ajatuksia kasvattajissa. Aikataulun lipsumisesta ja kyselyiden huonosta vastausprosentista huolimatta saimme hyvin materiaalia sekä työn ajoissa valmiiksi. Opinnäytetyö prosessissamme saimme myös hyvin tukea ja vastauksia työtämme ohjaavilta opettajilta, mikä helpotti työn kulkua. Olemme myös itse oppineet havainnoimaan uusi näkökulmia päiväkodin arjessa opinnäytetyömme myötä. Haluamme myös korostaa opinnäytetyömme myötä, kuinka tärkeää on huomioida kasvattajan ja lapsen välinen kohtaaminen päivittäisessä työssä.

LÄHTEET

- Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 358
- Burakoff, K. 2015. Videointi vuorovaikutuksen kehittämisen välineenä. Viitattu 31.8.2015
<http://papunet.net/tietoa/videointi-vuorovaikutuksen-kehittamisen-valineena>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 19-70
- Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy, 16–19.
- Helakorpi, J. 2011. Tasa-arvon käsitteestä. Viitattu 24.10.2015
<https://wiki.helsinki.fi/pages/viewpage.action?pageId=63126480>
- Henkel, K. 2010. En jämställd förskola. Teori och praktik. Falun: Scandbook AB.
- Henkilötietolaki 1.9.2015/523
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutkija ja kirjoita. 10. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 184–193
- Korhonen, P-K. & Nummenmaa, A. R. 2000. Sukupuolisensitiivinen ohjaus. Teoksessa Onnismä, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.). Ohjaus ammatina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Juva: WS Bookwell Oy, 71–81
- Korhonen, R. 2006. Varhainen tuki lapsen kasvu- ja oppimisprosessissa. Teoksessa Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.). Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita Prima, 189–197.
- Kujala, T. & Syrjäläinen, E. 2010. Sukupuolitietoinen tasa-arvokasvatus – vaiettu aihe opettajan koulutuksessa ja koulun arjessa. Teoksessa Ikävalko, E., Palmu, T., Suortamo, M., Tainio, L. & Tani, S. (toim.). Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus, 31–34.
- Kuokkanen, H. 2014. Kasvatus ja varhaiskasvatus. Teoksessa Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.). Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. 3. uudistettu painos. Porvoo: Bookwell Oy, 59
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 4.4.2015/609
- Naisasialiitto Unioni ry 2015. Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa (2014–2015). Viitattu 4.4.2015
<http://www.naisunioni.fi/sukupuolisensitiivisyys-varhaiskasvatuksessa>

- Naisasialiitto Unioni ry & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus. Hanke. Viitattu 4.4.2015
<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/hanke/>
- Naisasialiitto Unioni ry & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus. Käsitepankki. Viitattu 3.4.2015
<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/kasitepankki/>
- Naisasialiitto Unioni ry & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus. Tasa-arvotyötä Pohjoismaissa. Viitattu 3.4.2015
<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/mina-ja-kulttuuri/tasa-arvotyota-pohjoismaissa/>
- Pohjola, A. 2007. Tutkimuksen kokonaisprosessin eettisyys. Teoksessa Saari, E & Viinämäki, L. (Toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteellisen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 20
- Ruusunen, M. 2005. Sukupuoli koulussa. Yhteenveto oppilaiden sukupuolta käsittelevistä tutkimuksista ja muusta kirjallisuudesta. Viitattu 24.10.2015
http://www.oph.fi/download/30194_sukupuoli_koulussa.pdf
- Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 15.9.2015, 12–21
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
- Suomen Setlementti ry 2013. Tyttötyön verkosto –hanke (2011-2013). Sukupuolisensitiivisyys. Viitattu 16.9.2015
<http://www.setlementti.fi/tyttotyto/sukupuolisensitiivisyys/>
- Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2012. Sukupuolitietoinen varhaiskasvatus on jokaisen lapsen oikeus. Viitattu 16.9.2015
<http://www.tasa-arvovaalit.fi/vaaliviestit/varhaiskasvatus>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Sukupuolten tasa-arvo. Sanasto. Viitattu 16.9.2015
<https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sanasto>
- Teräs, L. 2005. Tasa-arvoinen – tasa-arvoisen toiminnan kolme askelta. Teoksessa Leinonen, E. (toim.). Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen. Iisalmi: Painotalo Seiska, 45–47
- Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 13–135.

- Virolainen, A. 2014. Varhaiskasvatus arjen toimintana. Teoksessa Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.). Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. 3. uudistettu painos. Porvoo: Bookwell Oy, 157–160
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2012. Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Juva: Bookwell Oy, 26–148

LIITTEET

Liite 1. Kysely

Liite 2. Tutkimuslupahakemus

Liite 3. Saatekirje

Liite 4. Lasten askarteluja

Liite 5. Lasten kirja päiväkodissa

Liite 6. Päiväkodin leikki-tila

Liite 1 1(3)

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä sukupuolisensitiivisyydestä ja
sukupuolten välisestä tasa-arvosta päiväkotiympäristössä

Kysymyksiin ja väittämiin vastataan valitsemalla asteikoilla 1-5 omia näkemyksiä
parhaiten vastaava vaihtoehto. Osa kysymyksistä on avokysymyksiä. Vastaa-
malla kyselyyn tuet opinnäytetyötämme!

1 = Täysin eri mieltä

2 = osittain eri mieltä

3 = en osaa sanoa

4 = osittain samaa mieltä

5 = Täysin samaa mieltä

Ympyröi monivalintakysymyksissä mielestäsi sopivin vaihtoehto. Vastaathan
avokysymyksiin selkeällä käsialalla!

1. Työskentelen päiväkodissa

a. Lastenhoitajana

b. Lastentarhanopettajana

2. Minkä ikäisten lasten kanssa työskentelet?

---

3. Mitä sukupuolisensitiivisyys mielestäsi tarkoittaa?

Liite 1 2(3)

4. Mitä sukupuolten välinen tasa-arvo mielestäsi tarkoittaa?

---

5. Koen saaneeni riittävästi tietoa sukupuolisensitiivisestä ja tasa-arvoisesta kasvatuksesta työpaikkani kautta.

1   2   3   4   5

6. Tuetaanko päiväkodissanne lapsen sukupuolen moninaisuutta? Perustele.

1   2   3   4   5

---

7. Onko lapsella mahdollisuus käyttäytyä vallitsevien sukupuoliroolien rajojen ulkopuolella päiväkodissanne?

1   2   3   4   5

8. Lapsen biologinen sukupuoli vaikuttaa siihen, millaisia odotuksia hänelle luodaan.

1   2   3   4   5

9. Huomioidaanko päiväkodissanne lapset tasa-arvoisesti sukupuoleen katsomatta?

Liite 1 3(3)

1   2   3   4   5

10. Sukupuolisensitiivinen kasvatus on lapsen kannalta merkityksellistä varhaiskasvatuksessa.

1   2   3   4   5

11. Onko päiväkodissanne havaittavissa sukupuoliutuneita käytäntöjä, kuten lasten ohjaamista niin sanottuihin sukupuolelle tyypillisiin leikkeihin?

1   2   3   4   5

Kiitos vastauksistasi! 😊

Liite 2

OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Hakijan / hakijoiden henkilötiedot	Nimi	Henkilötunnus	
	Katuosoite	Postinumero	Postitoimipaikka
	Puhelin	Sähköpostiosoite	
	Tutkimuslaitos, oppilaitos tai muu yhteisö	Hakijan tehtävä/virka-asema	
Opinnäytetyön ohjaaja(t)	Nimi	Oppiarvo ja ammatti	
	Toimipaikka ja osoite		
	Puhelin	Sähköpostiosoite	
Toimeksiantaja	Toimeksiantaja		
	Yhteystiedot		
Päiväys ja allekirjoitus	Paikka ja päivämäärä ____/____/____	Allekirjoitus	
Luvan myöntäminen	☐ Tutkimuslupa myönnetään	☐ Tutkimuslupa evätään	
	Perustelut		
Päiväys ja allekirjoitus	Paikka ja päivämäärä ____/____/____	Allekirjoitus	
Myöntämisen ehdot	Myöntämisen ehdot		
	☐ Hakijan tulee toimittaa valmis raportti ja tarvittaessa tutkimuksen tulokset suullisesti		
	☐ Hakija vastaa kustannuksista itse, ellei toisin sovita		
	☐ Muu ehto		
Päätöksestä tiedottaminen	☐ opinnäytetyön hakijalle/ hakijoille ☐ ohjaaville opettajille ☐ yksiköille, jota luvan myöntäminen koskee ☐ jokin muu, kuka?		

Liite 3

Opinnäytetyöhön liittyvä kysely

Olemme Lapin ammattikorkeakoulusta Kemistä jouluna 2015 valmistuvia sosiologiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä aiheesta "Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolten välinen tasa-arvo varhaiskasvatuksessa". Yksi tapamme hankkia aiheestamme tietoa, on kyselylomakkeet, joita viemme kolmeen päiväkotiin lastenhoitajille sekä lastentarhanopettajille. Aiheen näkökulman päätimme rajata varhaiskasvattajien tietämykseen, sillä koemme saavamme siitä eniten hyötyä. Haluamme kyselyllä saada selkeämmän kuvan opinnäytetyöhön siitä miten nämä aiheet näkyvät ammatillisen kasvattajan arjessa. Kyselylomakkeeseen kasvattajat vastaavat henkilökohtaisesti ja anonyymisti. Kyselyyn vastaamisen jälkeen kukin voi laittaa vastauksensa omaan kirjekuoreen, jotka toimitamme kyselylomakkeiden yhteydessä. Aikaa kyselyyn on vastata perjantaihin 29.5. asti, jolloin haemme kirjekuoret henkilökohtaisesti päivän aikana.

Kiitoksia vastauksistanne! ☺

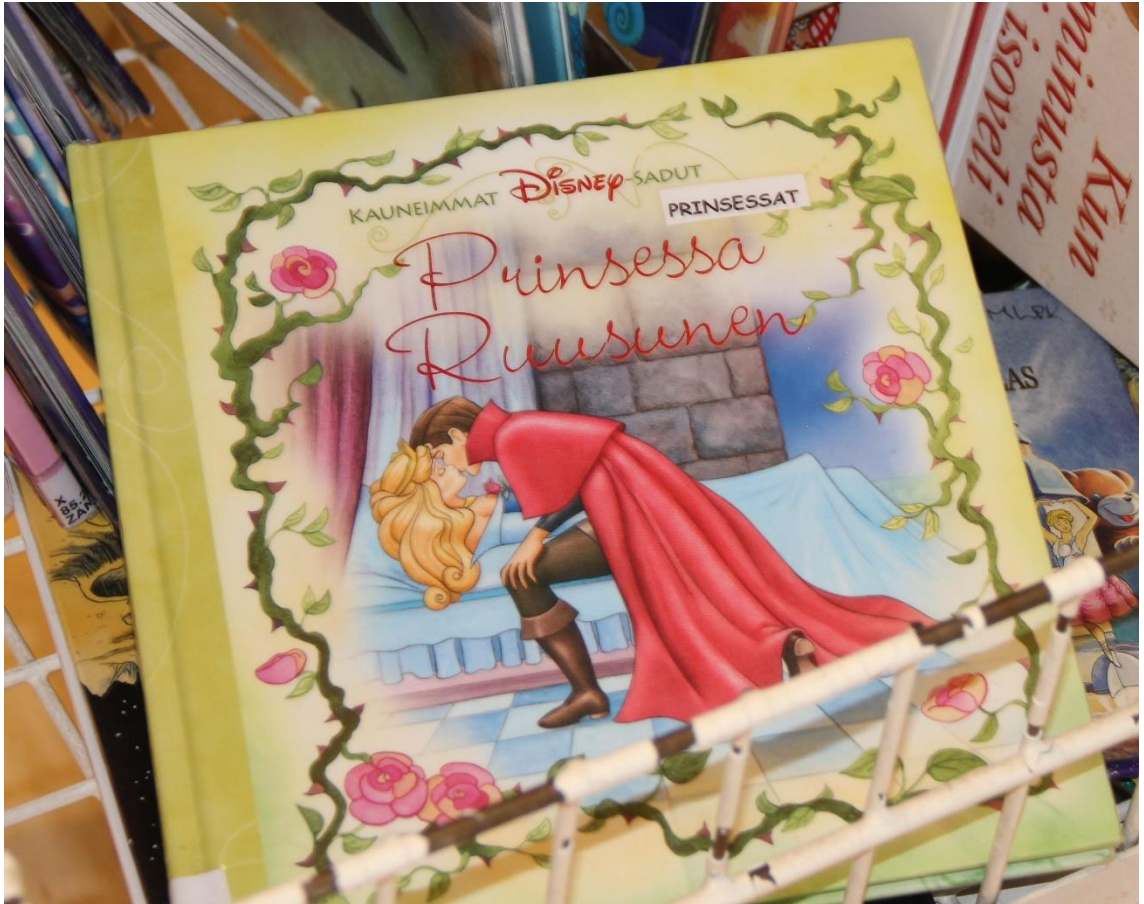
Ella Karim & Bertta Orajärvi
Lapin ammattikorkeakoulu, Kemi
Sosiaaliala

Liite 4

Lasten askarteluja. Aikuisten ideoima malli, johon lapset saivat itse päättää värit.

Liite 5

Lasten kirja päiväkodissa. Kirjan teemana tunnettu satu Prinsessa Ruususesta.

Liite 6

Päiväkodin leikkutila. Leikit olivat jaettu selkeästi teemoittain erillisiin tiloihin; kuvassa prinsessaleikit.